

***Praćenje i ocenjivanje jezičkih prava: Uvođenje
upotrebe pokazatelja u rad Skupštine Kosova***

Završni Izveštaj

januar 2014

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

Izvršni Direktor

Adrian Zećiri

Saradnici

Autori: M. Alejandra Morena ,Laia Pau Romani, Lura Položani

Eksperti koji su dali svoj doprinos: Dr. Ljuan Marko Gaši, Ena Hodzik, Nora Bezera, Špresa Kačiku, Tea Bljakaj

Korektor: Keli Tompson

Izrazi zahvalnosti

ECMI Kosovo želi da se zahvali Švajcarskom Federalnom Odljenju za Spoljne Poslove (FOSP) na njegovoj finansijskoj podršci pri izradi obe publikacije, u okviru projekta *‘Podržavanje efikasnog upravljanja manjinskim zajednicama na Kosovu.’*

ECMI Kosovo www.ecmikosovo.org

ECMI Kosovo je osnovna nevladina organizacija koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, čiji je sveobuhvatni cilj razvoj inkluzivnih i reprezentativnih institucija, osetljivih za probleme manjina, koje podržavaju stabilno, multietničko Kosovo.

ECMI Kosovo nastavlja da doprinosi razvoju, osnaživanju i sprovođenju relevantnog zakonodavstva, podržava institucionalizovanje vladinih organa koji se bave pitanjima zajednica, i osnažuje kapacitet aktera iz civilnog društva i vlade u cilju njihovog međusobnog povezivanja na konstruktivan i održiv način.

Ul. Majke Tereze br. 41, stan 29
10000 Prishtinë/Priština
Kosovo
Tel. +381 (0) 38 224 473

Ul. Čika Jovina br. 3, 1. sprat
38220 Severna Mitrovica/Mitrovicë North
Kosovo
Tel. +381 (0) 64 00 55 488

Odricanje od odgovornosti

Ova publikacija izrađena je uz finansijsku pomoć Švajcarskog Federalnog Odeljenja za Spoljne Poslove (FOSP). Sadržaj ove publikacije predstavlja isključivu odgovornost ECMI Kosova i ni na koji način ne odražava stavove Švajcarskog FOSP.

Autorska prava

© Evropski Centar za Pitanja Manjina (ECMI) Kosovo, januar 2014. Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, sačuvan ili prenet u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog odobrenja od strane ECMI Kosova.

SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA.....	4
LISTA TABELA I DIJAGRAMA.....	5
IZVRŠNI REZIME.....	6
1. UVOD	7
1.1 Istorijat.....	7
1.2 Proces i metodologija	9
2. JEZIČKA PRAVA – MEĐUNARODNI, REGIONALNI I DOMAĆI STANDARDI.....	12
2.1 Međunarodni i regionalni standardi.....	12
2.2 Domaći okvir	13
3. KLJUČNI NALAZI	15
3.1 Opšte – Zastupljenost jezika u Skupštini	16
3.2 Mehanizmi i sredstva; Ljudski resursi i kapaciteti	16
<i>Interne i eksterne jezičke službe</i>	<i>17</i>
<i>Ljudski kapaciteti i poznavanje jezika.....</i>	<i>19</i>
<i>Radno iskustvo profesionalaca za pitanja jezika</i>	<i>23</i>
<i>Mogućnosti izgradnje kapaciteta</i>	<i>24</i>
<i>Raspoloživost kompjuterskih pomagala za pomaganje pri prevođenju i drugih specijalizovanih sredstava</i>	<i>24</i>
<i>Sredstva za standardizaciju jezika</i>	<i>26</i>
3.3 Radne potrebe	27
<i>Opterećenje</i>	<i>27</i>
3.4 Finansijski resursi	29
<i>Budžet namenjen internim jezičkim službama</i>	<i>29</i>
<i>Budžet namenjen eksternim jezičkim uslugama</i>	<i>30</i>
3.5 Odgovaranje na zahteve	30
<i>Zahtevi za pomoć u prevođenju na Turski, Bošnjački i Romski jezik.....</i>	<i>31</i>
<i>Podnošenje dokumenata i odgovori na Turskom, Bošnjačkom i Romskom jeziku</i>	<i>31</i>
3.6 Raspoloživost i kvalitet usluga	32
<i>Dostupnost zakona na službenim i ostalim jezicima zajednica</i>	<i>32</i>
<i>Kvalitet zakona na službenim jezicima</i>	<i>32</i>
<i>Proces i mehanizmi za obezbeđivanje kvaliteta jezika</i>	<i>36</i>
<i>Kvalitet usluga prevođenja.....</i>	<i>38</i>
4. ZAKLJUČCI.....	39
5. PREPORUKE	41
DODATCI.....	42
Dodatak 1. Praćenje i Procenjivanje Usaglašenosti sa Zakonom o Upotrebi Jezika u Radu Skupštine Kosova.....	42
Dodatak 2. Sistem procenjivanja kvalitetna usmenog i pismenog prevođenja.....	60
Dodatak 3. Zakonodavni proces na Kosovu.....	63
BIBLIOGRAFIJA	65

LISTA SKRAĆENICA

AKREI	Agencija za Koordinaciju i Razvoj i Evropske Integracije
KSP	Kompjuterska sredstva za pomaganje pri prevođenju
KVZ	Konsultativno Veće za Zajednice
SE	Savet Evrope
OPIZP	Odbor za Prava i Interese Zajednica i Povratnika
EK	Evropska Komisija
EKLJP	Evropska Konvencija o Zaštiti Ljudskih Prava i Fundamentalnih Sloboda (Evropska Konvencija o Ljudskim Pravima)
ECMI Kosovo	Evropski Centar za Pitanja Manjina na Kosovu
EPRMJ	Evropska Povelja o Regionalnim ili Manjinskim Jezicima
EU	Evropska Unija
OKZNM	Okvirna Konvencija o Zaštiti Nacionalnih Manjina
FOSP	Federalno Odeljenje Spoljnih Poslova (Švajcarske)
PFU	Procena finansijskog uticaja
MPCPP	Međunarodna Povelja o Civilnim i Političkim Pravima
MKERD	Međunarodna Konvencija o Eliminisanju Svih Vidova Rasne Diskriminacije
MO	Međuvladina organizacija
P&O	Praćenje i ocenjivanje
MEF	Ministarstvo Ekonomije i Finansija
MONT	Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
MRSS	Ministarstvo Rada i Socijalnog Staranja
PS	Poslanik u Skupštini
MTI	Ministarstvo Trgovine i Industrije
MRG	Ministarska Radna Grupa
KPZ	Kancelarija za Pitanja Zajednica
KVKLJP	Kancelarija Visokog Komesara za Ljudska Prava
KPJ	Kancelarija Poverenika za Jezike
KUPP	Kancelarija za Usluge Pravne Podrške
KP	Kabinet Predsednika
KPV	Kabinet Predsednika Vlade
OEBS	Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju
PRU	Procena regulatornog uticaja
RTK	Radio Televizija Kosova
UDLJP	Univerzalna Deklaracija o Ljudskim Pravima
UN	Ujedinjene Nacije

LISTA TABELA I DIJAGRAMA

- Tabela 1** *Jezička (maternji jezik) zastupljenost u Skupštini Kosova*
- Tabela 2** *Maternji jezik profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova*
- Tabela 3** *Kombinacija radnih jezika kod profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova*
- Tabela 4** *Kompjuterska sredstva za pomaganje pri prevođenju u Prevodilačkoj Jedinici*
- Tabela 5** *Kompjuterska sredstva za pomaganje pri prevođenju u Odeljenju za Standardizaciju*
- Tabela 6** *Interne jezičke usluge pružene tokom 2012 i 2013 godine*
- Tabela 7** *Kvalitet procenjenih zakona na Albanskom jeziku*
- Tabela 8** *Kvalitet procenjenih zakona na Srpskom jeziku*
-
- Dijagram1** *Jezička (maternji jezik) zastupljenost u Skupštini Kosova*
- Dijagram2** *Profesionalci sa zvanjem iz određene oblasti*
- Dijagram3** *Profesionalci sa diplomom prava ili post-diplomskim studijama prava*
- Dijagram4** *Godine radnog iskustva među profesionalcima koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova*
- Dijagram5** *Udeo budžeta skupštine izdvojen za interne i eksterne jezičke usluge pružene Skupštini Kosova*

IZVRŠNI REZIME

Ovaj završni izveštaj predstavlja ključne nalaze pilot faze sprovedene odstrane Evropskog Centra za Pitanja Manjina na Kosovu (ECMI Kosovo) i Kancelarije Poverenika za Jezike (KPJ) o praćenju i procenjivanju sprovođenja Zakona o Upotrebi Jezika kroz upotrebu pokazatelja, koji su bili fokusirani na rad Skupštine (član 5). Njen cilj jeste da prikaže presek situacije u ovoj oblasti, identifikuje izazove i potencijalne preporuke za suočavanje sa njima, da bi doprinela poboljšanju usaglašenosti aktivnosti koje se sprovode u Skupštini sa Zakonom i osigurala adekvatnu upotrebu službenih jezika i jezika drugih zajednica na Kosovu. Jedna od oblasti fokusa bio je proces i kvalitet prevoda zakona na službenim jezicima.

Neki od identifikovanih ključnih problema su ograničeni ljudski, finansijski i tehnički resursi interne jezičke službe u Skupštini Kosova; nedostatak stručnjaka za prevođenje, čiji je maternji jezik Srpski, u Prevodilačkoj Jedinici; kratak rok za prevođenje, korekturu i standardizaciju zakona i nacрта zakona; poteškoće u zapošljavanju kvalifikovanih profesionalaca za pitanja jezika, kao i neadekvatni mehanizmi za osiguravanje kvaliteta jezika pre usvajanja zakona. Oko polovina profesionalaca zaposlenih u Prevodilačkoj Jedinici ima univerzitetsku diplomu iz jezika (samo Albanski), a samo jedna osoba ima iskustvo iz oblasti prava; međutim, većina profesionalaca ima obimno radno iskustvo, i tokom 2013 godine održan je čitav niz treninga. Pored nedostatka mogućnosti za akademsku obuku iz usmenog i pismenog prevođenja na oba službena jezika, izgleda da su svi ovi faktori imali uticaj na kvalitet prevoda zakona na Srpski jezik. Kako je prikazano procenom kvaliteta pet zakona i nacрта zakona iz 2013 godine, prevodi na Srpski jezik su stalno dobijali niže ocene od originalnih dokumenata na Albanskom jeziku, usled gramatičkih grešaka i neodgovarajuće upotrebe terminologije.

U svetlu gore navedenim, iznete su sledeće preporuke za suočavanje sa identifikovanim izazovima:

- Pažljiva procena potrebe za povećanjem broja profesionalaca koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova; i određivanje adekvatnih rokova za dostavljanje rezultata rada.
- Razvoj podsticaja za omogućavanje zapošljavanja visoko-kvalifikovanih profesionalaca iz oblasti jezika, uključujući adekvatnu nadoknadu, i osiguravanje da će biti zaposleni kandidati čiji je maternji jezik Srpski.
- Povećanje budžeta izdvojenog za pružanje jezičkih usluga u Skupštini Kosova, i procenjivanje ekonomičnosti eksternih jezičkih usluga.
- Formiranje jedinice ili uspostavljanje mehanizma za završnu jezičku procenu kvaliteta zakona pre njihovog usvajanja.
- Obezbeđivanje, do najveće moguće mere, da je usmeno i pismeno prevođenje razdvojeno i usklađeno, i da prevodioci primarno rade na njihovom maternjem jeziku.
- Pružanje već pripremljene izgradnje kapaciteta namenjene jezičkim profesionalcima, iz određenih oblasti, koje uključuju pravna pitanja i pravno prevođenje, i snabdevanje adekvatnim i specijalizovanim sredstvima (npr. elektronskim rečnicima);
- Rad na uspostavljanju sistema za izdavanje potvrda usmenim i pismenim prevodiocima; podrška formiranju Odeljenja za usmeno i pismeno prevođenje na Univerzitetu u Prištini, koje će pokrivati oba službena jezika, kao i Odeljenja za Slavistiku.
- Nastavak prikupljanja podataka podeljenih po jezicima i drugih relevantnih kriterijuma, uključujući zahteve za usmeno prevođenje i pismeno prevođenje dokumenata.
- Razmatranje sistematskog i sveobuhvatnog korišćenja pokazatelja kao sredstva za praćenje i ocenjivanje (P&O) sprovođenja jezičkih prava i drugih prava zajednica od strane Skupštine Kosova i drugih institucija, na osnovu postignutih rezultata i iskustava stečenih tokom ove pilot faze.

1. UVOD

Postoji širok konsenzus da praćenje i ocenjivanje (P&O) čini jedan od ključnih izazova u obezbeđivanju efikasnog sprovođenja obimnog zakonodavnog i političkog okvira na Kosovu namenjenog zaštiti i unapređenju prava zajednica. Da bi se suočili sa ovom situacijom, ECMI Kosovo je izneo predlog za razvoj, testiranje i uvođenje sistema P&O prava zajednica zasnovanog na pokazateljima.¹Kao rezultat tih konsultacija, ECMI Kosovo i Kancelarija Poverenika za Jezike (KPJ) dogovorili su se da sprovedu pilot fazu fokusiranu na jezička prava, da bi testirali održivost, vrednost i značaj takvog sistema.

Ovaj izveštaj predstavlja ključne nalaze ove pilot faze praćenja *Zakona o Upotrebi Jezika* kroz upotrebu pokazatelja, koja se fokusirala na rad Skupštine (član 5). Ona ima za cilj pružanje sveobuhvatnog uvida u situaciju u ovoj oblasti i identifikovanje izazova i potencijalnih preporuka za suočavanje sa izazovima, da bi doprinela poboljšanju usaglašenosti aktivnosti Skupštine Kosova sa Zakonom i osigurala adekvatnu upotrebu službenih jezika i jezika drugih zajednica na Kosovu.

Izveštaj je podeljen u četiri poglavlja:

- Poglavlje 1 pruža osnovne informacije o ovoj pilot fazi praćenja jezičkih prava kroz pokazatelje, i naglašava ključne korake koji su bili preduzeti i metodologiju primenjenu tokom ovog procesa.
- Poglavlje 2 sumira međunarodne, regionalne i domaće standarde namenjene zaštiti i unapređenju jezičkih prava, o kojima je reč u ovom izveštaju.
- Poglavlje 3 predstavlja ključne nalaze ove pilot faze, strukturirane na osnovu razvijenih šest tematskih oblasti pokazatelja,²koji pokrivaju, *inter alia*, ljudske, tehničke i finansijske resurse interne jezičke službe u Skupštini Kosova, kao i kvalitet jezika upotrebljenog u zakonima i nacrtima zakona na oba službena jezika, Albanskom i Srpskom.
- Poglavlja 4 i 5 predstavljaju preliminarne zaključke ove “vežbe” i konkretne političke preporuke namenjene suočavanju sa izazovima identifikovanim u vezi sa upotrebom jezika u Skupštini Kosova, kao i o upotrebi pokazatelja za P&O jezičkih prava i prava zajednica u Kosovskom kontekstu.

1.1 Istorijat

Tokom proteklih godina, važnost praćenja i ocenjivanja (P&O) sprovođenja ljudskih i manjinskih prava postala je značajno jasnija na međunarodnom nivou, sa postojanjem mnogih nacionalnih i međunarodnih mehanizama praćenja ljudskih prava, kao i sa postojanjem organizacija civilnog društva i država, koristeći pokazatelje za praćenje sprovođenja ljudskih prava³. Pokazatelj je “deo informacije upotrebljen za merenje stepena ispunjenosti određenog zakonskog prava ili uživanja istog uzevši u obzir trenutnu situaciju”⁴.

¹ Za više informacija o ovom predlogu, vidi ECMI Kosovo, ‘Praćenje i ocenjivanje prava zajednica u kosovskom kontekstu’ maj 2013, dostupno na: <http://www.ecmikosovo.org/?p=3322> (konsultovano 15. decembra 2013).

² Vidi Dodatak 1: Šema Pokazatelja.

³ Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights to ECOSOC, Ženeva, 4–29. jul 2011, dostupno na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/427/16/PDF/G1142716.pdf?OpenElement> (konsultovan 15. decembra 2013)

⁴ Green, M. ‘What We Talk About When We Talk About Indicators: Current Approaches to Human Rights Measurement’ st. 1065, u Human Rights Quarterly, Vol.23, br.4, The Hopkins University Press, 2001.

Na Kosovu se P&O, u široj meri, smatra jednim od ključnih izazova za obezbeđivanje punog i efektivnog sprovođenja zakonodavnog i političkog okvira namenjenog zaštiti i unapređenje prava zajednica; to je dokazano obimnim istraživanjem i razgovorima sprovedenim od strane ECMI Kosovo, kao i nalazima iz izveštaja međunarodnih organizacija⁵.

U cilju prevazilaženja ovog izazova, u okviru projekta *‘Podržavanje efektivne vladavine za manjinske zajednice na Kosovu’*, finansiranom od strane Švajcarskog Federalnog Odeljenja za Spoljne Poslove (FOSP), ECMI Kosovo je predložio razvoj i testiranje sistema P&O prava zajednica zasnovanog na pokazateljima. Neke od ključnih prednosti uvođenja takvog sistema bile bi sledeće:

- Prikupljanje podataka sprovedeno kroz praćenje pružilo bi obilje relevantnih i merljivih informacija, koje bi omogućile merenje ostvarenog napretka i identifikovanje potencijalnih praznina i nedostataka u sprovođenju prava zajednica.
- Rezultati procesa ocenjivanja pružili bi čvrstu osnovu za informisano, ciljano donošenje pravila, zasnovano na dokazima i efikasnu upotrebu postojećih ograničenih resursa.
- Time bi se osnažila transparentnost i odgovornost pri sprovođenju zakona.
- Pojačala bi se institucionalna saradnja i koordinacija, koja zaostaje, čineći tako smetnju u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji (EU).
- Na kraju, to bi doprinelo procesu pridruživanja EU i procesu podnošenja izveštaja evropskim i međunarodnim organima, tačnije:
 - Okvirnoj Konvenciji Saveta Evrope (SE) O Zaštiti Nacionalnih Manjina;
 - Poveljama UN o ljudskim pravima.

Nakon sprovođenja obimnog istraživanja, juna 2013 godine ECMI Kosovo objavio je [Radni Dokument ‘Praćenje i ocenjivanje prava zajednica u kosovskom kontekstu’](#) zasnovan na metodologiji razvijenoj od strane Kancelarije Visokog Komesara UN za Ljudska Prava (KVKLJP),⁶ i organizovao radionicu u cilju otpočinjanja debate o temi sa svim relevantnim akterima. Institucije Vlade, ambasade i međunarodne organizacije pokazale su svoju podršku predlogu o razvoju, testiranju i uvođenju sistema P&O prava zajednica na Kosovu, zasnovanog na pokazateljima.

Kao rezultat konsultacija, ECMI Kosovo i Kancelarija Poverenika za Jezike (KPJ) odlučile su da zajednički sprovedu pilot fazu, fokusirajući se na jezička prava. Neki ključni faktori, koji podržavaju to su izuzetan značaj jezičkih prava za zajednice, konstantna neadekvatna upotreba *Zakona o upotrebi jezika* i značajna potreba da se poboljša praćenje i ocenjivanje ovog zakonodavstva, kao i trenutak kreiran novim formiranjem KPJ.⁷ Pored toga, zajednički je odlučeno da se fokusiraju na upotrebu jezika u Skupštini Kosova, uključujući kapacitete usmenog i pismenog prevođenja, potvrđivanje raspoloživosti i kvaliteta zakona na službenim jezicima, kao i budžetske i ljudske resurse.

⁵ Vidi *npr.* Izveštaj EU o Napretku, 2011, dostupno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf (konsultovano 15. decembra 2013).

⁶ KVKLJP je dugi niz godina bila angažovana u razvoju i promovisanju upotrebe ove metodologije, i uspostavila je široko prihvaćene međunarodne norme o upotrebi pokazatelja u praćenju ljudskih prava, kako je detaljno opisano u njenom izveštaju ‘Human Rights Indicators. A guide for measuring and evaluation’. Iako okvir pokazatelja KVKLJP ne razmatra specifično prava zajednica ili jezička prava, već uopšteno razmatra ljudska prava, njegova metodologija može se preneti na prava zajednica i jezička prava, koja čine deo okvira ljudskih prava.

⁷ Kancelarija Poverenika za Jezike, koja je zamenila prethodno postojeću Jezičku Komisiju, osnovana je aprila 2012 godine. Trenutni Poverenik za jezike, Gospodin Slaviša Mladenović, imenovan je u decembru 2012 godine.

1.2 Proces imetodologija

Razvoj Mreže pokazatelja

Na osnovu metodologije KVKLJP, obimnog istraživanja, i razgovora sa ključnim akterima sprovedenim zajedno sa KPJ, ECMI Kosovo razvio je šemu sa ukupno 34 pokazatelja (vidi Dodatak 2) u cilju procene i praćenja sprovođenja odredbi člana 5 Zakona o upotrebi jezika, sa posebnim osvrtom na stav 5.4o prevođenju zakona na službene jezike:

Zakon br. 02/L-37 O upotrebi jezika, član 5

5.1. Zvanični jezici se upotrebljavaju na ravnopravnoj osnovi u radu, na raspravama ili drugim postupcima Skupštine Kosova i njenih komisija. Sredstva za simultani prevod iz jednog zvaničnog jezika na druge trebaju biti dostupni tokom sednica i drugih procedura Skupštine Kosova i njenih komisija.

5.2. Članovi Skupštine Kosova čiji maternji jezik nije zvanični jezik imaju pravo da upotrebljavaju svoj maternji jezik u radu, na sednicama Skupštine Kosova i njenih komisija, kao i na javnim sastancima organizovanim od strane Skupštine Kosova. Sredstva moraju biti obezbeđena radi prevoda sa i na jezik člana ako se takav prevod zahteva. Svaki dokument predat od ovakvog člana biće preveden na zvanične jezike i svi zatraženi odgovori biće vraćeni na jeziku upotrebljenom od strane istog.

5.3. Zvanična dokumenta kao i zvanični podaci rasprava ili drugih procedura Skupštine Kosova i njenih komisija ce biti čuvani i izdavani na službenim jezicima.

5.4. Svi usvojeni zakoni od strane Skupštine Kosova, biće izdati i objavljeni na zvaničnim jezicima. Verzije na zvaničnim jezicima su jednako merodavne. Svi zakoni biće objavljeni na Bošnjačkom i Turskom jeziku.

U skladu sa Mrežom pokazatelja KVKLJP, pokazatelji identifikovani tokom ovog procesa istovremeno su kvantitativni i kvalitativni, i takođe su podeljeni u pokazatelje procesa, strukturne pokazatelje i pokazatelje ishoda.⁸ Oni takođe naglašavaju potrebu za raspodeljenim podacima; u ovom slučaju, raspodela je izvršena uglavnom na osnovu jezika, jezičke kombinacije ili različitih jezičkih usluga (pismeno prevođenje, usmeno prevođenje i korektura).

Razvijena šema pokazatelja strukturirana je u pet glavnih tematskih grupa⁹ da bi se pružila sveobuhvatna slika o upotrebi jezika u radu Skupštine Kosova, i da bi se doprinelo identifikovanju izazova i potencijalnih preporuka za rešavanje tih izazova. Pokazatelji iz svakog odeljka su međusobno povezani i moraju se čitati zajedno sa drugim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima:

- **Mehanizmi i sredstva; ljudski resursi i kapaciteti:**¹⁰ Pokazatelji iz ovog odeljka imaju za cilj da doprinesu proceni kapaciteta interne prevodilačke službe u Skupštini Kosova kroz procenu, *inter alia*, broja profesionalaca, njihovog maternjeg jezika i radne kombinacije jezika, akademskog zvanja i radnog iskustva, kao i dostupnosti mogućnosti za obuku i sredstava za pružanje podrške njihovom radu.

⁸ Za više informacija o metodologiji pokazatelja i predlogu o uvođenju P&O prava zajednica na Kosovu zasnovanom na pokazateljima, vidi ECMI Kosovo, 'Praćenje i Ocenjivanje prava zajednica u kosovskom kontekstu' jun 2013, dostupno na: <http://www.ecmikosovo.org/?p=3322> (konsultovana 22. novembra 2013).

⁹ U dodatku, jedan opšti pokazatelj bio je razvijen da bi se identifikovali maternji jezici poslanika u Skupštini Kosova. Vidi Poglavlje 3, deo 3.1 i Dodatak 1: Šema Pokazatelja.

¹⁰ Pokazatelji 2-11.

- **Radne potrebe**¹¹: Cilj ove grupe pokazatelja jeste da procene da li su profesionalci koji pružaju interne jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružali visoko-kvalitetne rezultate, što je naročito važno uzevši u obzir visok nivo stručnosti, znanja i pažnje na detalje, potrebnih tokom prevođenja i korekture složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja), kao i visok stepen koncentracije potreban za pružanje visoko-kvalitetnih usluga usmenog prevođenja.
- **Finansijski resursi**¹²: Ovi pokazatelji mere finansijske resurse koji stoje na raspolaganju internoj i eksternoj prevodilačkoj službi, obezbeđene od strane Skupštine Kosova.
- **Odgovaranje na zahteve**¹³: Ova grupa pokazatelja ima za cilj da izmeri da li je potreba za prevodom među poslanicima u Skupštini čiji maternji jezik nije službeni, rešena na pravi način, u skladu sa zakonom (član 5.2).
- **Raspoloživost i kvalitet usluga**¹⁴: Pokazatelji iz ovog odeljka imaju za cilj da procene, *inter alia*, kvalitativni aspekt člana 5.4, preciznije kvalitet zakona prevedenih na službene jezike (u ovom slučaju na Srpski, kad je Albanski jezik originalni jezik). Treba naglasiti da su tela koja imaju pravo da predlažu nacрте zakona – uključujući ministarstva i skupštinske odbore – odgovorna za njihovo prevođenje pre njihovog predstavljanja pred Skupštinom;¹⁵ pošto rezultat kvaliteta prevoda zakona zavisi od jezičkih usluga pruženih od strane različitih institucija (unutar i izvan Skupštine). Na kraju, takođe treba navesti da informacija o zadovoljstvu koje su PS prikazali u vezi sa uslugama prevođenja nije mogla da bude dobijena.

Da bi se izmerila ova konačna grupa kvalitativnih pokazatelja, ekspert za pitanja jezika razvio je sistem ocenjivanja (vidi Dodatak 2) i primenio ga na grupu od pet pravnih akata: jedan nacrt zakona i četiri zakona bili su predstavljeni od strane različitih tela tokom 2013 godine, tačnije Skupštine Kosova, Kabineta Predsednika Vlade (KPV), Ministarstva Obrazovanja, Nauke i Tehnologije (MONT), Ministarstva Trgovine i Industrije (MTI) i Ministarstva Rada i Socijalnog Staranja (MRSS). Iako je ovo mali uzorak, njegov cilj je bio da pruži opštu procenu o kvalitetu i identifikuje potencijalno ponavljajuće, konkretne probleme pri prevođenju zakona na Srpski jezik. Zbog prirode ove pilot faze, zakoni na Turskom i Bošnjачkom zakonu nisu bili procenjeni.

Konsultacije

Šema pokazatelja podeljena je sa regionalnim ekspertom za praćenje i ocenjivanje i sa ekspertom za jezike radi revizije i dobijanja povratne informacije. Pored toga, ona je takođe bila predstavljena tokom tehničkog sastanka organizovanog od strane ECMI Kosovo i KPJ sa ključnim akterima u oblasti, radi dobijanja njihovih komentara, uključujući predstavnike različitih kancelarija i odbora Skupštine Kosova (Odbor o pravima i interesima zajednica i povratnika, Odeljenje za jezičke usluge, Odeljenje za standardizaciju i usklađivanje Zakona), Kancelarije za Pitanja Zajednica (KPZ), i Konsultativnog Veća za Zajednice (KVZ), kao i Ambasade Švajcarske na Kosovu i KVKLJP na Kosovu. Tokom sastanka učesnici

¹¹ Pokazatelji 12-17.

¹² Pokazatelji 18-19.

¹³ Pokazatelji 20-23.

¹⁴ Pokazatelji 24-34.

¹⁵ Svaki nacrt zakona predstavljen u Skupštini mora biti pružen na dva službena jezika, Albanskom i Srpskom, kao i na Engleskom jeziku. Kao rezultat toga, prevod obavlja telo koje je izradilo nacrt, uključujući ministarstva i Skupštinu. Vidi ECMI Kosovo, 'Priručnik za članove SVZ. Priručnici o pravnim dokumentima i o treningu', 2010. Vidi takođe Dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces izrade nacрта, za dalje informacije o zakonodavnom procesu.

su izneli korisne informacije o izazovima koji postoje pri upotrebi jezika u Skupštini Kosova i kosovskim institucijama, kao i moguća rešenja. Glavne pokrenute tačke već su predstavljene u izrađenoj semi, dok su neke nove bile uključene nakon sastanka.

Prikupljanje podataka i procena

Da bi se prikupili podaci za merenje pokazatelja, pored razgovora i sastanaka kojima su zajednički rukovodili ECMI Kosovo i KPJ, izrađena je serija upitnika usmerena ka različitim grupama u Skupštini Kosova, uključujući Šefove i profesionalce iz oblasti jezika koji rade u Direkciji za jezičke usluge, Direkciji za jezičku standardizaciju i usklađivanje zakona, Sekretarijat. Direkciju za ljudske resurse, Direkciju za finansije, i Poslanike u Skupštini (PS).

Sve informacije, ili većina njih, dobijena je od Šefova Direkcije za jezičke usluge i profesionalaca zaposlenih u njoj Prevodilačkoj jedinici, kao i od Šefa Direkcije za jezičku standardizaciju i Direkcija za ljudske resurse i finansije. Sa druge strane, po različitim osnovama, nije bilo moguće dobiti kompletirane upitnike od korektora zaposlenih u Direkciji za jezičke usluge, Sekretarijatu Skupštine ili PS u okviru vremenskog perioda za sprovođenje ove pilot vežbe. Razlog za to delom predstavlja činjenica da je ova vežba sprovedena tokom krajnjih meseci radne godine.

Kao rezultat toga, fokus na ključne nalaze, zaključke i preporuke ovog završnog izveštaja pružen je na osnovu raspoloživih podataka.

Ocenjivanje procesa i određivanje narednih koraka

Važno je još jednom naglasiti da je ova procena bila sprovedena u okviru pilot faze za testiranje izvodljivosti i vrednosti upotrebe pokazatelja za P&O prava zajednica; kao takve, biće identifikovane stečene sposobnosti i stečena iskustva, kao i naredni koraci u vezi sa predlogom o razvoju sveobuhvatnog sistema P&O prava zajednica zasnovanog na pokazateljima na Kosovu. Procena će takođe biti dopunjena daljom analizom i istraživanjem, i povratna informacija o ovom izveštaju, od strane svih aktera, je dobrodošla.

2. JEZIČKA PRAVA – MEĐUNARODNI, REGIONALNI I DOMAĆI STANDARDI

Ovo poglavlje predstavlja pregled međunarodnih, regionalnih i domaćih standarda na Kosovu namenjenih zaštiti i unapređenju jezičkih prava, o čemu je reč u ovom izveštaju. U stvari, ovi nivoi standarda se u velikoj meri prepliću, pošto regulatorni okvir koji se primenjuje na Kosovu u velikoj meri uključuje međunarodne i regionalne standard. Svi oni igraju ključnu ulogu u zaštiti i unapređenju upotrebe ne-većinskih jezika u multietničkom kosovskom društvu.

Jezik čini osnovnu dimenziju individualnog i kolektivnog identiteta. Potreba za zaštitom i unapređenjem jezičkih prava zasnovana je na tri glavne osnove: principu ne-diskriminacije¹⁶, volji da se aktivno očuvaju i unaprede kulturni, etnički i verski identiteti u zemlji¹⁷ ili regionu, i pravo na pristup uslugama. Jezička prava su blisko povezana sa ostalim fundamentalnim ljudskim pravima, uključujući pravo na slobodu izražavanja, politička prava, i pravo na obrazovanje. Kao takva, jezička prava su neophodna u praksi da bi se osiguralo ravnopravno učešće manjinskih grupa u političkom, socijalnom i ekonomskom životu.

2.1 Međunarodni i regionalni standardi

U skorijoj prošlosti, međunarodne i regionalne organizacije, uključujući Ujedinjene Nacije (UN), Savet Evrope (SE) i Organizaciju za Evropsku Bezbednost i Saradnju (OEBS), usvojile su određen broj instrumenata koji štite i unapređuju jezička prava, često čineći odgovor na etničke sukobe i rastuću potražnju za povećanom kulturnom i političkom autonomijom. Ovi instrumenti mogu uspostaviti režime jezičke tolerancije (stvaranjem *negativnih* pravaza zaštitu osoba koje govore manjinskim jezikom od diskriminacije i proceduralne nepravde, između ostalog¹⁸) ili jezičke promocije (stvaranjem *pozitivnog* prava za ključne javne službe kao što su obrazovanje i javni mediji, kroz medijum ne-većinskih jezika¹⁹). Oni tipično priznaju jezik kao integralni deo prava na slobodu izražavanja²⁰, afirmisanje prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama da koriste sopstveni jezik slobodno, bez mešanja ili bilo kog vida diskriminacije²¹, i ohrabruju ravnopravnu zastupljenost zajednica u javnim institucijama²².

Neki od najvažnijih međunarodnih i regionalnih instrumenata ljudskih prava i političkih dokumenata koji sadrže odredbe o jezičkim pravima uključuju sledeće:

- Međunarodna Povelja UN o Civilnim i Političkim Pravima (MPCPP)²³;

¹⁶ Visoki Komesar OEBS-a za Nacionalne Manjine, 'Izveštaj o jezičkim pravima osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u interesnoj oblasti OEBS-a'. Hag: OEBS (Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju) Visoki Komesar za Nacionalne Manjine, 1999 dostupan na adresi: <http://www.osce.org/hcnm/42060> (konsultovan 20. novembra 2013).

¹⁷ Dunbar, R. 'Is There a Duty to Legislate for Linguistic Minorities?', st. 193, u Journal of Law and Society, Vol. 33, br. 1, 2006.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto.

²⁰ UN General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16. decembar 1966, United Nations, Treaty Series, Knj. 999, Član. 19(2) i 27, str. 171, dostupna na: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html> konsultovana 22. novembra 2013).

²¹ UN General Assembly, *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, 20. decembar 1993, A/RES/48/138, čl.2(1), dostupna na: <http://www.refworld.org/docid/3b00f302c.html> (konsultovana 22. novembra 2013).

²² Council of Europe, *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 1. februar 1995, ETS 157, dostupna na: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36210.html> (konsultovana 22. novembra 2013).

²³ *International Covenant on Civil and Political Rights*, Pravima usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pridruživanje na osnovu Rezolucije Generalne Skupštine UN 2200A (XXI) od 16. decembra 1966, stupila na snagu 23. marta 1976, Član 19(2), dostupna na: <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (konsultovana 22. novembra 2013).

- Deklaracija UN o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim i jezičkim manjinama²⁴;
- Dokument OEBS-a sa Sastanka u Kopenhagenu tokom Konferencije o Ljudskim Dimenzijama CSCE (Dokument iz Kopenhaga)²⁵;
- Preporuke OEBS-a iz Osla u vezi sa Jezičkim pravima nacionalnih manjina i objašnjenje (Preporuke iz Osla)²⁶;
- Okvirna Konvencija Saveta Evrope o Zaštiti Nacionalnih Manjina (OKZNM)²⁷;
- Evropska Povelja o Regionalnim ili Manjinskim Jezicima (EPRMJ)²⁸.

Od posebnog je značaja Evropska Povelja o Regionalnim ili Manjinskim Jezicima (EPRMJ) pomenuta u sklopu Člana 58 Ustava Kosova²⁹, koja nudi jedan od najrazvijenijih standarda za jezička prava. Ona zahteva od strana da se postaraju da administrativni organi koriste regionalne jezike ili jezike manjina, i traži da službenici u kontaktu sa javnošću koriste primenljive manjinske jezike³⁰. Ona takođe naglašava mere koje treba da budu preduzete da bi se dozvolilo i ohrabrilo, *inter alia*, objavljivanje zvaničnih dokumenata u i upotreba manjinskih jezika tokom skupštinskih debata; te mere mogu zahtevati usluge usmenog i pismenog prevođenja i usvajanje odgovarajućih pravila zapošljavanja i programa obuke³¹. Iako nisu pravno obavezujući, vodeći dokumenti OEBS-a su značajni i uključuju detaljne odredbe o upotrebi jezika u obrazovanju, veri, medijima, životu zajednice, sudskim procesima, ekonomskom životu, i pravu na dobijanje dokumenata i uverenja od javnih institucija na službenim jezicima i jezicima nacionalnih manjina³².

2.2 Domaći okvir

Na početku treba naglasiti da se određeni broj gore navedenih međunarodnih i regionalnih instrumenata direktno primenjuje na Kosovu kroz njegov Ustav³³, uključujući MPCPP i OKZNM. Kao rezultat toga, Kosovo je u obavezi da sprovodi ove instrumente, koji imaju prednost nad domaćim zakonodavstvom. Pored toga, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, uključujući jezička prava, ključni su za težnje Kosova da se pridruži međunarodnim i regionalnim telima kao što je Evropska Unija (EU); ova komponenta uključena je u tzv. Kriterijume za pridruživanje EU iz Kopenhaga³⁴. Od 1993 godine,

²⁴ UN General Assembly, *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, 20. decembar 1993, A/RES/48/138, čl. 2(1), dostupna na: <http://www.refworld.org/docid/3b00f302c.html> (konsultovana 22. novembra 2013).

²⁵ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the OSCE*, usvojeno u Kopenhagenu 29. Juna 1990 godine, dostupan na: http://www.osce.org/documents/odihr/1990/06/13992_en.pdf (konsultovan 20. novembra 2013).

²⁶ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities*, 1. februar 1998, dostupne na: <http://www.refworld.org/docid/3dde546e4.html> (konsultovane 21. novembra 2013).

²⁷ Council of Europe, *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 1. februar 1995, ETS 157, dostupna na: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36210.html> (konsultovana 22. novembra 2013).

²⁸ Council of Europe: Parliamentary Assembly, *The European Charter for Regional or Minority Languages*, 21. oktobar 2010, Dok. 12422, dostupan na: <http://www.refworld.org/docid/4d8b18322.html> (konsultovana 15. decembra 2013).

²⁹ 'Republika Kosovo promovisaće duh tolerancije, dijaloga i podržaće pomirenje među zajednicama i poštovaće standarde iznete u Okvirnoj Konvenciji Saveta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina i Evropskoj Povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima'. Vidi Ustav Republike Kosovo, dostupan na: <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Ustav1.pdf>.

³⁰ *The European Charter for Regional or Minority Languages*, 2010, Član 10(4).

³¹ Isto.

³² *The Oslo Recommendations*, 1998, par. 13.

³³ Ustav Republike Kosovo, čl. 22

³⁴ European Commission, *Accession Criteria – Presidency Conclusion*, par. 7, tačka iii, 21-22. jun 1993, dostupni na: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf (konsultovani 20. novembra 2013).

Evropska Komisija (EK) stavila je poseban značaj na položaj manjina u državama kandidatima i državama potencijalnim kandidatima³⁵.

Jezička prava u Republici Kosovo osigurana su kroz *Ustav, Zakon o zaštiti i unapređenju zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo*³⁶ i *Zakon o upotrebi jezika*³⁷. Prema ovim pravnim dokumentima, Albanski i Srpski jeziku i njihova pisma određeni su za službene jezike u Republici Kosovo³⁸. Službeni jezici uživaju ravnopravan status³⁹ i građani imaju pravo da koriste bilo koji od njih u svojim odnosima sa kosovskim javnim institucijama⁴⁰. Osim toga, jezicima ne-većinskih zajednica može biti dodeljen status službenog jezika, ili jezika u službenoj upotrebi, na opštinskom nivou, ukoliko su ispunjeni neki kriterijumi⁴¹. Ključne odredbe ova tri pravna dokumenta su sledeće:

- Odražavajući značaj prava zajednica na Kosovu, *Ustav* posvećuje jedno kompletno poglavlje Pravima zajednica i njihovim pripadnicima, uključujući jezička prava, da bi pripadnicima svih zajednica bila zagarantovana prava da izražavaju, održavaju i razvijaju njihovu kulturu i očuvaju njihov jezik, individualno ili unutar zajednice⁴².
- *Zakon o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu* naglašava osnovne odredbe kojima se zajednicama omogućuje da kultivšu, razvijaju i izražavaju njihov identitet, uključujući kroz vežbu o jezičkim pravima u oblasti kulture, medija, religije, obrazovanja, ekonomskih i socijalnih mogućnosti, zdravstva i političkog sudelovanja.
- Usvajanjem *Zakona o upotrebi jezika*, oktobra 2006 godine od strane Skupštine Kosova, omogućeno je objedinjavanje svih odredbi koje se odnose na jezička prava u jedan zakonodavni akt. Podeljen u četiri dela, on predstavlja specifične odredbe o oblastima koje se odnose na upotrebu jezika u centralnim institucijama, uključujući Skupštinu Kosova (Član 5), u opštinskim institucijama, u javnim preduzećima, u sudskim postupcima, u obrazovanju, u medijima, za lična imena, i u privatnoj sferi⁴³. On takođe pruža administrativna uputstva namenjena obezbeđivanju, promovisanju i nadgledanju njegovog sprovođenja, što za rezultat ima uspostavljanje položaja Poverenika za Jezike⁴⁴.

U kontekstu ovog izveštaja, Član 5 *Zakona o upotrebi jezika*, kad je u pitanju rad Skupštine, mora biti naglašeno sledeće: usaglašenost sa njegovim odredbama je od najvišeg značaja za osiguranje fer i ravnopravnog političkog učešća i pristupa pravdi za sve zajednice na Kosovu. Usluge usmenog i pismenog prevođenja su ključne u vezi sa upotrebom jezika u radu Skupštine Kosova, pošto oni čine osnovno sredstvo za garantovanje jezičkih prava poslanika u Skupštini (PS) i građana na koje utiču zakonski akti usvojeni od strane Skupštine.

³⁵ Vidi npr. European Commission, Comprehensive Monitoring Report on the State of Preparedness for EU Membership of Bulgaria and Romania, 25. oktobar 2005, dostupan na: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/sec_1354_cm_r_master_ro_college_en.pdf (konsultovan 20. novembra 2013).

³⁶ Zakon o zaštiti i unapređenju zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo [br. 03/L-047], dostupan na: <http://www.communityrightsdatabase-ks.com/assets/uploads/files/de160-Zakon-o-zastiti-i-promovisanju-prava-zajednica-i-njihovih-pripadnika-u-Republiki.pdf> (konsultovan 20. novembra 2013).

³⁷ Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], dostupan na: <http://www.communityrightsdatabase-ks.com/assets/uploads/files/d2070-Zakon-o-upotrebi-jezika.pdf> (konsultovan 22. novembra 2013).

³⁸ Ustav Republike Kosovo, čl. 5(1); Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], čl. 2.1; Zakon o zaštiti i unapređenju zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo [br. 03/L-047], čl. 4.1.

³⁹ Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], čl. 2.1.

⁴⁰ Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], čl. 2.2.

⁴¹ Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], čl. 1(2) i 7.

⁴² Ustav Republike Kosovo, čl. 59(1).

⁴³ Zakon o zaštiti i unapređenju zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo [br. 03/L-047], čl. 4-6, 7-10, 11, 12-18, 19-24, 25-26, 27, i 29-30.

⁴⁴ Zakon o upotrebi jezika [br. 02/L-37], čl. 32.

3. KLJUČNI NALAZI

Ovo poglavlje predstavlja pregled nalaza pilot faze praćenja jezičkih prava kroz upotrebu pokazatelja, sprovedene od strane ECMI Kosovo i Kancelarije poverenika za jezike. Konačan cilj ove pilot faze bio je identifikovanje izazova i preporuka radi suočavanja sa njima, kao i testiranje izvodljivosti i koristi od upotrebe pokazatelja pri praćenju i ocenjivanju (P&O) prava zajednica.

Fokus ove pilot faze bio je usmeren na merenje usaglašenosti sa članom 5 *Zakona o upotrebi jezika*, kad je u pitanju rad Skupštine Kosova, koji naglašava sledeće:

- Službeni jezici koristiće se na ravnopravnoj osnovi prilikom rada, debata i postupaka u Skupštini i njenim Odborima, uključujući putem usluga prevođenja (čl. 5.1);
- Obavezu da se omogući upotreba drugih jezika zajednica (Turske, Bošnjačke, Romske) uradu, debatama i postupcima u Skupštini kroz usluge usmenog prevođenja i prevođenja dokumenata (član 5.2);
- Obavezu čuvanja službenih dokumenata i beleški na službenim jezicima (član 5.3);
- Obavezu prevođenja usvojenih zakona na službene jezike i sprovedenih zakona takođe na Turski i Bošnjački jezik (član 5.4).

Kako se može videti, usluge usmenog i pismenog prevođenja su ključne kad je u pitanju upotreba jezika u radu Skupštine Kosova; one su ključno sredstvo za garantovanje jezičkih prava i Poslanika u Skupštini (PS) i građana na koje utiču pravni akti usvojeni od strane Skupštine. Da bi se izmerilo sprovođenje i usaglašenost sa odredbama člana 5, izrađena je šema sačinjena od 34 pokazatelja (vidi Dodatak 1), čiji je zadatak procena strukturnih, kvantitativnih i kvalitativnih aspekata.

Uprkos ovom istorijatu, fokusove vežbe se velikim delom zasnovao na kapacitetima i uslovima rada službe za jezičke usluge u Skupštini Kosova; prikupljene su obimne informacije naročito o Prevodilačkoj jedinici, dok su podaci o radu drugih jedinica i odeljenja bili više ograničeni. Pokazatelji o zadovoljstvu PS uslugama usmenog prevođenja takođe su bili razvijeni kao način za merenje efektivnog uživanja jezičkih prava od strane nosilaca prava. Međutim, uprkos ponovljenim naporima, neke informacije nisu mogle da budu prikupljene.

Jezički kvalitet zakona na službenim jezicima takođe je bio jedna od ključnih oblasti koja je bila analizirana ovom pilot vežbom, pošto se slab kvalitet prevoda na srpski u velikoj meri smatra značajnim problemom.⁴⁵ S tim u vezi procenjen je kvalitet pet odabranih zakona i nacrt zakona. Međutim, treba pomenuti da su organi koji predstavljaju nacrt zakona u Skupštini, uključujući ministarstva, odgovorni za njihovo prevođenje; stoga pitanje kvaliteta prevoda zakona utiče na različite institucije.

⁴⁵ Vidi npr Misija OEBS na Kosovu, 'Višejezičko zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi', februar 2011, dostupno na: <http://www.osce.org/sr/kosovo/87706> (konsultovano 12. decembra 2013).

3.1 Opšte–Zastupljenost jezika u Skupštini⁴⁶

Ovo poglavlje je strukturirano u skladu sa tematskim oblastima razvijene šeme pokazatelja (vidi Dodatak 1) u cilju procene upotrebe jezika u radu Skupštine. Prvi deo (pokazatelj 1) ima za cilj prikazivanje preseka jezičke i etničke zastupljenosti u ovoj instituciji, na osnovu maternjeg jezika svakog PS i zajednice kojoj oni pripadaju (pokazatelj 1). Kako tabela ispod prikazuje, od 120 PS, 97 članova navelo je Albanski kao njihov maternji jezik, (94 Albanaca, 2 Aškalijai 1 Egipćanin), 13 članova navelo je Srpski kao njihov maternji jezik, pet (5) članova navelo je Bošnjčki (4 Bošnjakai 1 Goranac), četiri (4) člana navelo je Turski, dok je jedan (1) član naveo Romski jezik⁴⁷.

Pokazatelj 1 – Jezička zastupljenost (maternji jezik) u Skupštini Kosova.

Nalazi – 97 Albanaca, 13 Srba, 5 Bošnjaka, 4 Turakai, 1 Rom.

Dijagram 1. Jezička (maternji jezik) zastupljenost u Skupštini Republike Kosovo

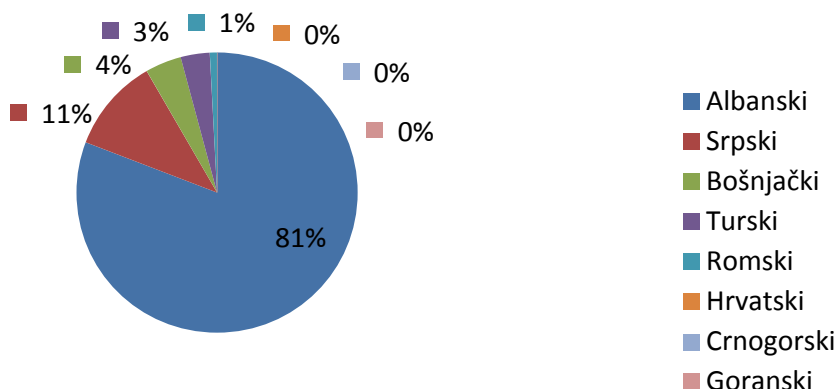

Tabela 1. Jezička (maternji jezik) zastupljenost u Skupštini Kosova

ZAJEDNICA										UKUP NO
JEZIK		Albanci	Srbi	Bošnjaci	Turci	Romi	Aškalije	Egipćani	Goranci	
	Albanski	94					2	1		97
	Srpski		13							13
	Bošnjački			4					1	5
	Turski				4					4
	Romski					1				1

3.2 Mehanizmi sredstva; Ljudski resursi i kapaciteti⁴⁸

Pokazatelji iz ovog dela (pokazatelji 2-11) imaju za cilj da doprinesu proceni kapaciteta i kvaliteta unutrašnje jezičke službe u Skupštini Kosova kroz procenu: broja profesionalaca koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje, korekturu), njihovog maternjeg jezika i radne kombinacije jezika, nivoa njihovog poznavanja jezika, akademskog zvanja i relevantnog radnog iskustva, raspoloživost mogućnosti obuke radi povećanja njihovog znanja i veština potrebnih za pružanje visoko-

⁴⁶ Ovaj pod-odjeljak korespondira Delu A u šemi pokazatelja, pokazatelju 1 (vidi Dodatak 1: Šema pokazatelja).

⁴⁷ Informacije dobijene od strane Sekretarijata Skupštine Kosova na osnovu upitnika.

⁴⁸ Ovaj pod-odjeljak korespondira Delu B u šemi pokazatelja, pokazateljima 2-11 (vidi Dodatak 1: Šema pokazatelja).

kvalitetnih rezultata, njihov pristup kompjuterskim pomagalicama za prevođenje (KPP) i drugimspecijalizovanim sredstvima koja mogu doprineti obezbeđivanju efikasnosti, visokog kvaliteta i doslednosti u njihovom radu.

Interne i eksterne jezičke službe

Pokazatelj 2 – (Postojanje) jedinice za jezičke usluge u Skupštini Kosova.

Nalazi – *Direkcija za jezičke usluge u Skupštini Kosova.*

Pokazatelj 3 – (Postojanje) jedinice za jezičku standardizaciju u Skupštini Kosova.

Nalazi – *Direkcija za jezičku standardizaciju u Skupštini Kosova.*

Prva dva razvijena strukturna pokazatelja (pokazatelji 2 i 3) razmatraju različita postojeća tela koja se bave jezičkim uslugama u Skupštini Kosova i njihovim mandatima. Kako je opisano od strane njihovih individualnih šefova odeljenja, postoji Direkcija za standardizaciju i usklađivanje zakona (u daljem tekstu Direkcija za jezičku standardizaciju) i Direkcija za jezičke usluge⁴⁹.

Mandat Direkcije za jezičku standardizaciju uključuje revidiranje i elaboriranje preliminarog izveštaja⁵⁰ o svim nacrtima zakona odobrenim od strane Vlade koji treba da budu predstavljeni u Skupštini Kosova; prevođenje na engleski jezik zakona objavljenih od strane Skupštine Kosova; i usklađivanje i reviziju završnih zakona pre nego što oni budu usvojeni⁵¹.

Direkcija za jezičke usluge podeljena je u tri jedinice:⁵²

- **Jedinica za prevođenje:** odgovorna je za prevođenje materijala⁵³ proizvedenih od strane svih službi i odeljenja Skupštine Kosova, i amandmana na sve zakone predstavljene Skupštini Kosova⁵⁴. Pored toga, imajući u vidu da Kabinet Predsednika (KP) i Kabinet Predsednika Vlade (KPV) nemaju odeljenje za prevođenje, Skupštinska jedinica za prevođenje takođe pokriva njihove potrebe. Ona je takođe odgovorna, kada je zatraženo, za konsekutivno i/ili simultano prevođenje sastanaka trinaest Odbora Skupštine Kosova⁵⁵, sastanaka Predsedništva Skupštine, plenarnih sednica Skupštine, i razgovora, seminara i konferencija u kojima učestvuju PS i/ili Skupštinski zvaničnici. Usluge pismenog i usmenog prevođenja normalno se pružaju sa i na Albanski, Srpski i Turski jezik. Pored toga, usluge usmenog i pismenog prevođenja pružaju se i sa i na Hrvatski jezik, ako je zatraženo.

⁴⁹ Informacija pružena od strane Sekretarijata Skupštine Kosova na osnovu upitnika.

⁵⁰ Preliminarni izveštaji elaborirani od strane Direkcije za jezičku standardizaciju uključuju: napomene o sadržaju, zapažanja o strukturi, usklađenost sa zakonodavstvom EU i usklađenost jezika.

⁵¹ Za više informacija vidi Dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces izrade nacrtu, za dalje informacije o zakonodavnom procesu.

⁵² Informacije pružene od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova.

⁵³ Vrsta materijala prevedenih od strane Skupštinske Jedinice za prevođenje uključuje, *inter alia*: amandmane na sve zakone usvojene od strane Skupštine, zakone donete od strane Skupštine, preporuke, pisma, normativne akte, uredbe skupštinske administracije, saopštenja za štampu, tekstove za zvanični sajt Skupštine, materijale za Službeni Glasnik, i prepise javnih saslušanja organizovanih od strane skupštinskih odbora. Većina prevedenih materijala dostupna je na mreži.

⁵⁴ To uključuje amandmane na zakone objavljene od strane Skupštine Kosova i drugih institucija koje su ih objavile, tačnije zakone izrađene od strane Predsednika Republike Kosovo; Vlade; Poslanika u Parlamentu (uključujući Odbore, poslanika u parlamentu podržanog od strane pet poslanika ili Parlamentarne grupe);i više od deset hiljada građana, kako je predviđeno zakonom.

⁵⁵ Normalno 2-3 prevodioca pružaju pomoć tokom sastanka svakog Odbora.

- **Jedinica za korekturu:** odgovorna je za reviziju i korekturu materijala⁵⁶ proizvedenih tokom aktivnosti Skupštine Kosova, napisanih ili prevedenih na Albanski i Srpski jezik.
- **Jedinica za operatere i administraciju:** odgovorna je za štampanje i/ili kucanje svih materijala proizvedenih u Direkciji za jezičke usluge Skupštine Kosova.

Takođe su prikupljene informacije o procesu zapošljavanja profesionalaca za pitanja jezika u Skupštini Kosova. Kako su objasnili Šef Direkcije za jezičke usluge i Šef Odeljenja za ljudske resurse Skupštine Kosova, kriterijumi se zasnivaju na akademskom iskustvu povezanom sa oblašću rada (studije iz oblasti lingvistike ili društvenih nauka su neophodne, dok su pravne kvalifikacije⁵⁷ iz oblasti prava predstavljaju prednost) i profesionalnim iskustvom (najmanje je potrebno dve/tri godine srodnogprethodnog radnog iskustva) kandidata. Uverenje izdato od strane Okružnog Suda iz Prištine/Prishtinë nije potrebno profesionalcima koji rade u Skupštini Kosova, iako se smatra prednošću⁵⁸.

Međutim, prijavljeni su izazovi u zapošljavanju kvalifikovanih profesionalaca. Na primer, poslednji poziv za podnošenje prijave za zaposlenje u Prevodilačkoj jedinici bio je zatvoren bez i jednog zaposlenog kandidata⁵⁹. Niske zarade koje dobijaju profesionalci predstavljene su kao jedan mogući faktor za takvu situaciju tokom tehničkog sastanka organizovanog od strane ECMI Kosovo i KPJ, održanog 13. novembra⁶⁰ u drugim navratima; međutim, informacije pružene od strane Direkcije za jezičke usluge izgleda da navode da zarade za te profesionalce u Skupštini Kosova nisu isuviše niske u skladu sa lokalnim standardima.⁶¹ Teškoće pri zapošljavanju sugerišu, međutim, da ta radna mesta nisu isuviše privlačna ili da kandidati nisu odgovarajuće kvalifikovani.

Na kraju, dobijeni su podaci o spoljnom angažovanju jezičkih usluga. Prema šefu Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, Jedinica za prevođenje angažuje spoljne saradnike za usmeno i pismeno prevođenje na engleski jezik⁶². U tom kontekstu, profesionalci koji pružaju interne jezičke usluge navode potrebu za angažovanjem usmenih i pismenih prevodilaca na engleski jezik da bi se izbeglo spoljno angažovanje⁶³. Pored toga, takođe je navedeno da je kvalitet spoljnih prevodilačkih usluga lošeg kvaliteta, uglavnog zbog toga što ti prevodi bivaju dodeljeni kompanijama koje su ponudile niske cene⁶⁴.

⁵⁶ Vrste materijala revidiranih od strane Skupštinske Jedinice za Korekturu uključuju amandmane na zakon, nacрте zakona objavljene od strane Skupštine Kosova, beleške, izveštaje, normative akte i službena pisma.

⁵⁷ Studije prava su neophodna potreba za prevodioce koji rade u Odeljenju za pravne usluge.

⁵⁸ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova i Šefa Direkcije Skupštine Kosova za usluge standardizacije.

⁵⁹ Informacije pružene od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova prilikom razgovora sa ECMI Kosovo održanog 27. septembra 2013 godine i Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za jezike, održanom 13. novembra 2013 godine.

⁶⁰ Kako je naglasio predstavnik Konsultativnog veća za zajednice (KVZ).

⁶¹ Kako je izvestio Šef Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, intervjuisan 17. Januara 2014 godine, od strane ECMI Kosovo, zarade jezičkih profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja, kao i korekture, Skupštini Kosova (izuzev dva profesionalca sa manjim iskustvom, čija zarada iznosi 590 evra) iznose 630 evra neto. Isto važi i za zaposlene u Direkciji za jezičku standardizaciju.

⁶² Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova.

⁶³ Informacije pružene na osnovu upitnika od strane profesionalaca koji pružaju unutrašnje usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova..

⁶⁴ Informacije pružene od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za jezike, održanom 13. novembra 2013 godine.

Ljudski kapaciteti i poznavanje jezika

Pokazatelj 4 – Broj profesionalaca koji pružaju unutrašnje jezičke usluge u Skupštini Kosova; podeljen na osnovu: profesionalne uloge, maternjeg jezika i jezičkih kombinacija.

Nalazi – U Direkciji za jezičke usluge Skupštine Kosova zaposleno je 20 profesionalaca, od kojih njih jedanaest (11) pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja kada je potrebno, bez ikakve razlike, a njih pet (5) pruža usluge korekture.

Među 11 profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja, osam (8) imaju kao maternji jezik Albanski, jedna (1) osoba je dvojezična – Albanski i Hrvatski, dok dvojica (2) govore Turskim jezikom. Iako svi profesionalci imaju Srpski jezik kao njihov prvi strani jezik, među njima nema osoba čiji je maternji jezik Srpski. Od pet (5) profesionalaca koji pružaju usluge korekture, tri (3) osobe govore albanskim jezikom kao maternjim, i dve (2) osobe govore srpskim jezikom.

Svi profesionalci pružaju usluge sa i na njihove radne jezike bez razlike; najčešće kombinacije radnih jezika su Albanski-Srpski-Albanski i Albanski-Bošnjački-Albanski.

Prema šefu Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, u toj Direkciji ima 20 profesionalaca iz oblasti jezika:⁶⁵ 11 usmenih/pismenih prevodilaca⁶⁶ (bez razlike) radi u Prevodilačkoj jedinici, pet (5) profesionalaca u Jedinici za korekturu (2 za Srpski jezik i 3 za Albanski jezik), tri (3) prepisivača/daktilografa, i (1) administrativni asistent⁶⁷. Kao ključni nalaz, treba navesti da su se svi profesionalci koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja prijavili da pružaju obe usluge, po potrebi⁶⁸.

Među 11 profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja u sklopu Jedinice za prevođenje, njih deset (10) dalo je odgovore na upitnike. Maternji jezik većine njih – njih osmoro (8) je Albanski. Pored toga, postoji jedna (1) osoba čiji su maternji jezici Albanski i Hrvatski, i dve (2) osobe čiji je maternji jezik Turski⁶⁹. Kako se može videti, u ovoj Direkciji nema profesionalca čiji je maternji jezik Srpski, Bošnjački ili Romski. Svi jezički profesionalci imaju Srpski jezik kao prvi strani jezik,⁷⁰ a samo jedan od njih navodi da poseduje znanje drugog stranog jezika, tačnije Albanskog⁷¹.

⁶⁵ Ukupan broj zaposlenih je 21, uključujući Šefa Direkcije.

⁶⁶ 11 profesionalaca zaposlenih unutar Direkcije za jezičke usluge, koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja, su interni profesionalci iz oblasti jezika unutar Skupštine Kosova koji su određeni za ispunjavanje ovog zadatka.

⁶⁷ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova.

⁶⁸ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane profesionalaca koji pružaju usluge internog usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova i Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za jezike, održanom 13. novembra 2013 godine.

⁶⁹ Od 11 profesionalaca koji pružaju usluge internog usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova, samo je njih deset (10) dalo odgovore na upitnike. ECMI Kosovo imao je pristup jezičkim informacijama preostalih profesionalaca kroz konsultacije.

⁷⁰ Obično usmeni/pismeni prevodioci imaju jedan maternji jezik (A) – ili dva u slučaju da su bili vaspitavani dvojezično –, prvi strani jezik (B) i drugi strani jezik (C). U idealnim uslovima, usmeni/pismeni prevodioci treba uglavnom da prevode na jezik A (ili B) da bi osigurali najviši mogući kvalitet pruženih usluga.

⁷¹ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane profesionalaca koji pružaju usluge internog usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

Tabela 2. Maternji jezik profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevoda u Skupštini Kosova	Broj profesionalaca
Albanski	9
Srpski	0
Bošnjački	0
Romski	0
Turski	2
Goranski	0
Hrvatski	1
Crnogorski	0
<i>Ukupno</i>	<i>11⁷²</i>

Kad je u pitanju maternji jezik pet (5) profesionalaca koji pružaju usluge korekture, troje njih govore Albanskim, a dvoje Srpskim jezikom kao maternjim.⁷³ Iako je pozitivno to da dve (2) osobe, koje govore Srpskim jezikom kao maternjim, pružaju usluge korekture, to nije dovoljno da se nadoknadi nedostatak osoba čiji je maternji jezik Srpski, a koje pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja, kao i usluge standardizacije.

Kad je u pitanju radna kombinacija jezika usmenih i pismenih prevodioca, između deset (10) profesionalaca koji su odgovorili na upitnike, njih devet (9) dalo je odgovor sa Albanskog na Srpski i obrnuto (navodeći da su im potrebna bar još tri profesionalca da bi ove usluge bile pokrivene⁷⁴). Od njih devet (9), njih šest (6) takođe pružaju usluge sa Albanskog na Bošnjački i obrnuto. Od njih šest (6), njih dvoje (2) pružaju usluge sa Srpskog na Bošnjački i obrnuto, a jedan (1) pruža usluge sa Albanskog na Hrvatski i obrnuto. Pored toga, postoje dva (2) profesionalca koji pružaju pomoć pri usmenom i pismenom prevođenju sa Albanskog na Srpski i Turski jezik, i obrnuto. U tom kontekstu, važno je ponoviti da se ne pravi nikakva razlika u vezi sa uputstvima za usmeno i pismeno prevođenje (tačnije, profesionalci usmeno i pismeno prevode sa i na njihove radne jezike), da ne postoji unutrašnja jezička služba koja pokriva Romski jezik⁷⁵.

Tabela 3. Kombinacija radnih jezika profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova	Broj profesionalaca
Albanski-Srpski-Albanski	9
Albanski-Bošnjački-Albanski	6
Srpski-Bošnjački-Srpski	2
Albanski-Turski-Albanski	2
Albanski-Hrvatski-Albanski	1
Srpski-Turski-Srpski	2

⁷³ Jedan profesionalac je dvojezičan, tako da su njegovi maternji jezici Albanski i Hrvatski.

⁷⁴ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova.

⁷⁵ Informacije pružene od strane predstavnika profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova tokom tehničkog sastanka organizovanog od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za Jezike, održanog 13. novembra 2013 godine.

⁷⁶ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane profesionalaca koji pružaju usluge internog usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

Na kraju, na osnovu informacije pružene od strane Šefa Direkcije za jezičku standardizaciju Skupštine Kosova, postoje četiri (4) profesionalca koji pružaju interne usluge standardizacije: dva (2) sa Albanskog na Engleski i obrnuto, i dva (2) sa Albanskog na Srpski i obrnuto⁷⁶. Nikakva dalja informacija o uslugama standardizacije nije dostupna, s obzirom da su upitnici bili nekompletni ili nisu bili vraćeni.

Pokazatelj 5 – Nivo poznavanja prvog i drugog stranog jezika među profesionalcima koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova; razvrstan po profesionalnoj ulozi i jeziku.

Nalazi – Prema sopstvenoj proceni, svi profesionalci tvrde da poseduju nivo C2, najviši nivo poznavanja njihovog prvog i drugog stranog jezika. Šest od 11 profesionalaca (54%) poseduju uverenja.

Generalno, usmeni ili pismeni prevodioci bi, idealno, trebali da prevode na njihov maternji jezik. Međutim, u skladu sa informacijom prikupljenom kroz konsultacije, i kako je prikazano gore navedenim indikatorima, većina profesionalaca u Skupštini Kosova prevodi ne samo na svoj maternji jezik, već i na njihov prvi strani jezik. To je naročito slučaj kad je u pitanju Srpski jezik, jedan od dva službena jezika, s obzirom da među njima nema osobe kojoj je Srpski jezik maternji.

Stoga se smatralo važnim da se proceni nivo poznavanja stranih jezika. Od profesionalaca je zatraženo da sprovedu sopstvenu procenu poznavanja njihovih prvih i drugih stranih jezika, na osnovu metodologije pružene 'Mrežom samo-ocenjivanja – Evropski nivoi'. Svi profesionalci koji su odgovorili na upitnik ocenili su poznavanje njihovog stranog jezika najvišim nivoom, nivoom C2⁷⁷. Ova informacija mora se uzeti sa rezervom, međutim, s obzirom da je ona zasnovana na sopstvenoj proceni i ne odražava uvek završni kvalitet prevoda (iako pitanja poput ekstremnih vremenskih ograničenja i značajno opterećenje poslom, razmotreno u daljem tekstu, takođe moraju biti uzeta u obzir). Kada su bili upitani o potvrdi o zvaničnom jeziku, šest (6) od deset (10) profesionalaca tvrdilo je da su oni usmeni/pismeni prevodioci ovlašćeni od strane Okružnog suda u Prištini⁷⁸.

Akademsko zvanje profesionalaca za pitanja jezika

Pokazatelj 6 – Broj/procenat profesionalaca koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova, sa diplomom/diplomama iz oblasti delatnosti; raspodeljen po profesionalnoj ulozi.

Nalazi – 6 od 11 (54%) profesionalaca poseduje diplomu/e iz oblasti delatnosti, uglavnom o studijama Albanskog jezika.

Pokazatelj 7 – Broj/procenat profesionalaca koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova, sa diplomom prava ili post-diplomskim studijama prava; raspodeljen po profesionalnoj ulozi.

Nalazi – 1 od 11 (9%) profesionalaca imaju diploma prava ili post-diplomske studije prava.

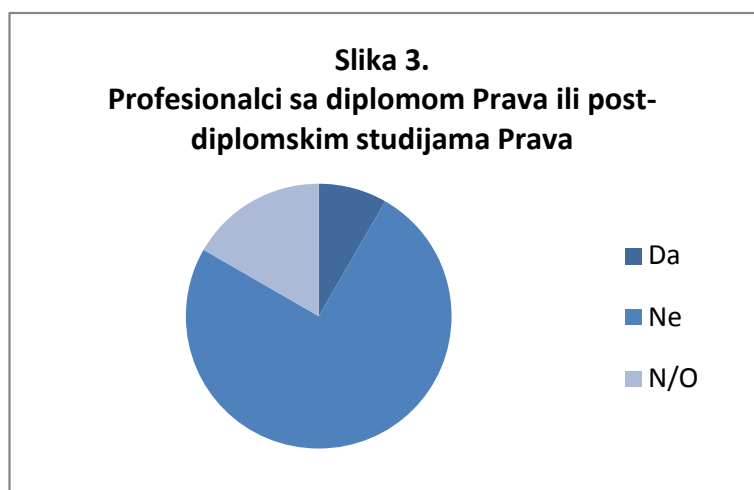
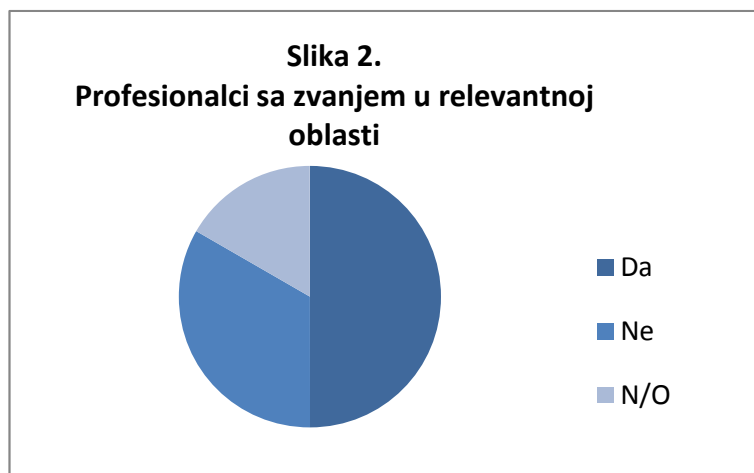
Prema informacijama pruženim od strane jezičkih profesionalaca iz Prevodilačke jedinice, njih devet (9) od 11 profesionalaca (81%) imaju završene univerzitetske studije. Među njima, njih 6 (ukupno 54%) poseduju akademsko zvanje iz oblasti lingvistike: jedan (1) profesionalac ima zvanje diplomiranog studenta i Mastera prevođenja i njih pet (5) poseduju zvanje diplomiranog studenta Albanskog jezika i književnosti stečeno na Filološkom Fakultetu Univerziteta u Prištini. Ostala akademska zvanja među

⁷⁶ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za jezičku standardizaciju u Skupštini Kosova.

⁷⁷ Vidi "Mreža samo-ocenjivanja – Evropski nivoi". Dostupna na: http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elp-reg/Source/assessment_grid/assessment_grid_english.pdf (konsultovana 9. decembra 2013).

⁷⁸ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane profesionalaca koji pružaju usluge internog usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

profesionalcima za jezike u Skupštini Kosova obuhvataju ekonomiju, političke nauke i novinarstvo⁷⁹. Sa druge strane, samo jedan (1) profesionalac zaposlen u Skupštini (9%) izjavio je da je završio studije prava⁸⁰.

Iako univerzitetsko zvanje iz studija jezika ili usmenog/pismenog prevođenja nije, sam po sebi, potpuni pokazatelj kvaliteta pruženih usluga, poput ključnih drugih faktora kao što su radno iskustvo i individualne sposobnosti, to je važan aspekt koji se mora razmatrati u skladu sa najboljom međunarodnom praksom. Slično tome, obimno poznavanje pravnih pitanja, pored poznavanja jezika, predstavlja važnu prednost za profesionalce koji se bave pravnim dokumentima, poput onih koji rade unutar Skupštine Kosova. Shodno tome, usmeni i pismeni prevodioci sa, na primer, diplomom Prava i zvanjem Mastera u usmenom i pismenom prevođenju (ili drugim sličnim kombinacijama) bili bi idealni za rad potreban unutar Skupštine.

Ipak, postoje raznovrsni izazovi u ovom kontekstu Kosova. Iako je akademsko zvanje bilo navedeno kao ključni kriterijum u procesu zapošljavanja u službi za jezičke usluge Skupštine Kosova, kako je gorenavedeno, prijavljene su teškoće pri zapošljavanju kvalifikovanih profesionalaca⁸¹, za šta razlog može biti nizak nivo novčane zarade ponuđen za ta radna mesta⁸². Pored toga, važno je napomenuti

⁷⁹Isto.

⁸⁰Ovaj profesionalac diplomirao je Kriminalistiku i Bezbednosne studije na Pravnom Fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

⁸¹Informacije pružene od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova prilikom razgovora sa ECMI Kosovo, održanog 27. septembra 2013 godine.

⁸²Kako je navedeno od strane predstavnika KVZ.

da trenutno ne postoji nikakvo akademsko zvanje iz studija prevođenja i/ili jezika za Albanski i Srpski jezik na Kosovu, niti mogućnost da se oba jezika uče tokom osnovnog ili srednjeg obrazovanja. Međutim uzevši u obzir ovu situaciju, bilo bi poželjno da se deluje na razvoju takvih mogućnosti, i da se ovaj nedostatak nadomesti intenzivnijom kratkoročnom izgradnjom kapaciteta.

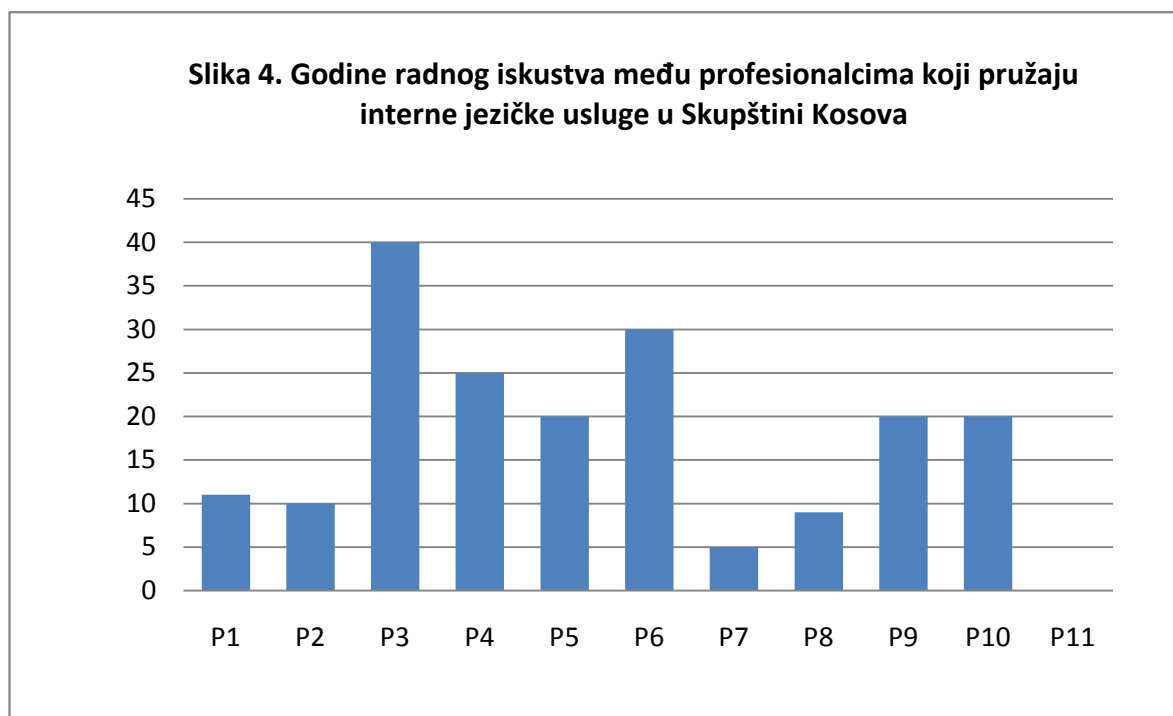
Kad je u pitanju poznavanje pravnih pitanja i terminologije, treba razmotriti uvođenje toga u program izgradnje kapaciteta za usmene i pismene prevodioce koji rade u Skupštini Kosova, kao i u drugim institucijama vlade, s obzirom da ova oblast nije bila pokrivena programom za 2013 godinu, kako je opisano u daljem tekstu. Izgleda da je to važno pitanje: kako je naveo jedan od eksperata koji su procenili kvalitet različitih zakona i jednog nacrtu zakona objavljenih od strane različitih institucija tokom 2013 godine (uključujući različita ministarstva, KPV i Skupštinu), često izgleda evidentno da prevodiocima koji rade unutar različitih institucija nedostaje dublje razumevanje i poznavanje pravnih pitanja i terminologije⁸³.

Radno iskustvo profesionalaca za pitanja jezika

Pokazatelj 8 – Prosečan broj godina radnog iskustva među profesionalcima koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova.

Nalazi – 19 godina.

Prema pruženim informacijama, jezički profesionalci u Skupštini Kosova imaju u proseku 19 godina radnog iskustva u pružanju usluga usmenog i pismenog prevođenja, sa najdužim radnim iskustvom koje iznosi 40 godina i između devet (9) i (5) godina najkraćeg, i 10 ili više za ostale⁸⁴. Važno je pomenuti da je radno iskustvo navedeno kao najvažniji factor prilikom regrutovanja novih profesionalaca.

⁸³ Vidi Poglavlje 3, deo 3.6.

⁸⁴ Informacija pruženana osnovu upitnika podnetih od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

Mogućnosti izgradnje kapaciteta

Pokazatelj 9 – Programi treninga namenjeni profesionalcima koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova i njenim Odborima.

Nalazi – *Da–Jedan program treninga o izgradnji kapaciteta i veština za tehnike konsektivnog i simultanog prevođenja; tri programa treninga o IT opremi o upotrebi softvera OmegaT, Microsoft Word Processor i Microsoft tools; jedan program obuke o ulozi administracije u radu Skupštine; inijedan program treninga o pravnim pitanjima.*

Dalji kvalitativni faktor izmeren kroz indikatore bio je pružanje programa treninga za osnaživanje kompetentnosti, učinka i veština profesionalaca koji su tokom 2013 godine pružali jezičke usluge Skupštini. Uzimajući u obzir izostanak univerzitetskih zvanja iz oblasti usmenog i pismenog prevođenja na zvaničnim jezicima na Kosovu, i stalne probleme sa kvalitetom, to je naročito važno za kosovski kontekst.

Prema prikupljenim informacijama, programi koji su bili obezbeđeni uključivali su⁸⁵: jedan (1) program treninga o izgradnji kapaciteta i veština iz tehnika konsektivnog i simultanog prevođenja; tri (3) programa treninga iz oblasti IT o upotrebi softvera OmegaT⁸⁶ (koji, međutim, nije u potpunosti funkcionalan), Microsoft Word Processor i Microsoft tools; jedan (1) program treninga o ulozi administracije u radu Skupštine; i nijedan program treninga o pravnim pitanjima⁸⁷. Generalno, trening je bio dobro prihvaćen, i pozitivno ocenjen od strane jezičkih profesionalaca koji su ga pohađali i pružili svoja iskustva kroz upitnike⁸⁸. Ipak, kako je navedeno gore, pružanje treninga o pravnim pitanjima treba se smatrati prioritetnim.

Raspoloživost kompjuterskih pomagala za pomaganje pri prevođenju i drugih specijalizovanih sredstava

Pokazatelj 10 – Kompjuterska pomagala za pomaganje pri prevođenju i druga specijalizovana sredstva za pomaganje radu prevodilaca i korektora u Skupštini; raspodeljena na osnovu: sredstava.

Nalazi – *Na raspolaganju je ograničen broj dostupnih, potpuno funkcionalnih sredstava.*

Postoji širok opseg kompjuterskih sredstava za pomaganje pri prevođenju (KSPP) i drugih specijalizovanih sredstava dostupnih na tržištu čiji je cilj da doprinesu obezbeđivanju višeg kvaliteta, doslednosti i efikasnosti u radu prevodilaca i korektora. Stoga su prikupljene informacije o raspoloživosti takvih sredstava namenjenih profesionalcima koji rade unutar Skupštine Kosova (Pokazatelj 10).

⁸⁵Informacije pružene na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova.

⁸⁶OmegaT je kompjutersko pomagalo za prevođenje napisano u programskom jeziku Java. To je besplatan softver i namenjen je profesionalnim prevodiocima. Dostupan je na adresi: <http://www.omegat.org/en/omegat.html> (konsultovan 1. decembra 2013).

⁸⁷Poslednji program treninga o pravnim pitanjima održan je juna 2012 godine. Naziv treninga bio je 'Teoretski aspekti pravnih prevoda i njihov praktičan značaj'.

⁸⁸Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

Profesionalci navode da imaju pristup sredstvima za proveru izgovora i gramatike, kroz programe kao što su Corrector 2.0, Google Translate i Microsoft Office, kao i aplikacije Terminology Managers⁸⁹ i Corcondancers⁹⁰ u sklopu novog instaliranog softvera OmegaT⁹¹. Međutim, kako je naglasio Šef Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, softver OmegaT se ne koristi zbog zastarele verzije operativnog programa⁹². Druga relevantna sredstva kao što su elektronski rečnici, baza podataka ili sredstva za memorisanje prevoda nisu na raspolaganju da bi se pomogao rad Skupštinskih prevodilaca⁹³.

Tabela 4. Kompjuterska sredstva za pomaganje pri prevodu ⁹⁴ u Jedinici za prevođenje		Naziv sredstva/programa	Dostupni na jezicima
Provera izgovora ⁹⁵	✓	- Corrector 2.0 - Google Translate - Microsoft Office	Albanski Srpski
Provera gramatike ⁹⁶	✓	- Corrector 2.0 - Google Translate - Microsoft Office	Albanski Srpski
Elektronski rečnici	✓	Štampana literatura dostupna u kancelariji	Albanski Srpski
Baza podataka o terminologiji ⁹⁷	✗		
Upravljači terminologijom ⁹⁸	✗		
Pokazivači ⁹⁹	✗		
Registri glavnih reči ¹⁰⁰	✗		
Usklađivači sloga ¹⁰¹	✗		

⁸⁹ Ovo sredstvo dozvoljava prevodiocu da upravlja njegovom/njenom terminološkom bankom u elektronskom obliku. Ono može biti u vidu jednostavne tabele kreirane u prevodiočevom programu za obradu reči ili tabele, baze podataka kreirane u programu kao što je FileMaker Pro ili, za snažnija rešenja, specijalizovanih softverskih paketa kao što su SDL MultiTerm, LogiTerm, Termex, itd.

⁹⁰ Programi koji vrše povraćaj dela reči ili izraza i njihovog zasebnog konteksta u jednojezičnom, dvojezičnom ili višejezičnom telu, kao što su bitext ili memorija prevoda.

⁹¹ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova..

⁹² Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova..

⁹³ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

⁹⁴ Ova lista sadrži neiscrpnu selekciju kompjuterskih pomagala izrađenih od strane jezičkog eksperta angažovanog od strane ECMI Kosovo, i za koju se smatra da je relevantna i neophodna za adekvatnost rada profesionalnih prevodilaca. Vidi, npr. <http://www.cattools.org/>; <http://www.translationzone.com/products/cat-tools/>.

⁹⁵ Aplikativni program koji obeležava reči u dokumentu koje možda nisu napisane ispravno. On može biti deo glavnog programa kao što je program za obradu reči.

⁹⁶ Program, ili deo programa, koji pokušava da potvrdi gramatičku ispravnost pisanog teksta. On može biti deo glavnog programa kao što je program za obradu reči.

⁹⁷ Bilo na kompjuteru domaćinu ili dostupna preko interneta, kao što je TERMIUM Plus.

⁹⁸ Ovo sredstvo dozvoljava prevodiocu da upravlja njegovom/njenom terminološkom bankom u elektronskom obliku. Ono može biti u vidu jednostavne tabele kreirane u prevodiočevom programu za obradu reči ili tabele, baze podataka kreirane u programu kao što je FileMaker Pro ili, za snažnija rešenja, specijalizovanih softverskih paketa kao što su SDL MultiTerm, LogiTerm, Termex, itd.

⁹⁹ Sredstva koja dozvoljavaju korisniku da ispita već prevedene tekstove ili referentne dokumente različite vrste. Neki takvi pokazivači su ISYS Search Software, dtSearch Desktop i Naturel.

¹⁰⁰ Programi koji vrše povraćaj dela reči ili izraza i njihovog zasebnog konteksta u jednojezičnom, dvojezičnom ili višejezičnom telu, kao što su bitext ili memorija prevoda.

¹⁰¹ Sredstva koja poravnavaju izvorni tekst i njegov prevod koji kasnije mogu biti analizirani upotrebom sredstva za pretraživanje kompletnog teksta ili registra glavnih reči.

Sredstva za memorisanje prevoda ¹⁰²	✗		
--	---	--	--

Sredstva za standardizaciju jezika

Pokazatelj 11 – Sveobuhvatni jezički sistem za standardizaciju termina, da bi se podržale i usklađivale jezičke usluge Skupštine Kosova; razvrstan na osnovu vrste sredstava.

Nalazi – Ne postoji nijedan sveobuhvatan sistem; na raspolaganju je samo određen broj štampanih materijala.

Prilikom rada sa tehničkim dokumentima, kao što su zakoni i drugi pravni tekstovi, dosledna i precizna upotreba terminologije je od najvišeg značaja. Stoga je razvijen kvalitativni pokazatelj (pokazatelj11) radi praćenja i procene dostupnosti sredstava namenjenih u tu svrhu (kao što su rečnici stručnih izraza i baze podataka o terminologiji), koji čine ključni aspekti rada prevodilaca i korektora u Skupštini Kosova i drugim institucijama vlade.

Šef Direkcije za standardizaciju jezika naveo je da kompjuterska pomagala i druga specijalizovana sredstva, izrađena za pružanje podrške radu profesionalaca koji pružaju usluge standardizacije Skupštini Kosova, nisu na raspolaganju¹⁰³. Međutim, Šef Odeljenja za ljudske resurse Skupštine Kosova navodi da se, iako oni nisu u elektronskom formatu, profesionalci koji se bave standardizacijom u Skupštini Kosova, uzdaju u pomoć koju dobijaju iz rečnika, rečnika stručnih izraza i drugih terminoloških materijala¹⁰⁴.

Tabela 4. Kompjuterska sredstva za pomaganje pri prevodu¹⁰⁵ u Odeljenju za standardizaciju		Napomene
Baza podataka o dokumentima proizvedenim od strane Skupštine Kosovo, u originalnom i prevedenom obliku	✗	
Arhiva zakona (zakonodavstvo usvojeno od strane Skupštine Kosova)	✗	
Onlajn rečnici stručnih izraza	✗	Štampani rečnici stručnih izraza dostupni u kancelariji
Elektronski rečnici	✗	Štampani rečnici dostupni u kancelariji
Baza podataka o terminologiji ¹⁰⁶	✗	
Memorija prevoda	✗	

¹⁰² Sredstvo sastavljeno od baze podataka koja sadrži delove teksta na izvornom jeziku i njihove prevode na jedan ili više ciljanih jezika.

¹⁰³ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za usluge jezičke standardizacije u Skupštini Kosova.

¹⁰⁴ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Odeljenja za ljudske resurse Skupštine Kosova.

¹⁰⁵ Ova lista sadrži neiscrpan odabir kompjuterskih pomagala za koje jezički ekspert ECMI Kosovo smatra da su relevantni i neophodni za adekvatnost rada profesionalaca za pitanja jezika. Dostupna na: <http://www.cattools.org/>; <http://www.translationzone.com/products/cat-tools/> (konsultovana: 9. decembra 2013).

¹⁰⁶ Bilo na kompjuteru domaćinu ili dostupna preko interneta, kao što je TERMIUM Plus.

3.3 Radne potrebe¹⁰⁷

Ovaj deo pokazatelja (pokazatelji 12-17) ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju interne jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružali visoko-kvalitetne rezultate. To je naročito važno uzimajući u obzir visok nivo stručnosti, istraživanje i pažnju prema detaljima koja je potrebna pri prevođenju i korekturi složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja), kao i visok stepen koncentracije potreban za pružanje visoko-kvalitetnih usluga usmenog prevođenja. Kao rezultat, visok stepen opterećenja može uticati na kvalitet rezultata, na isti način na koji mogu uticati kvalifikacija profesionalaca i raspoloživost relevantnih sredstava za rad. Nalazi iz ovog dela treba da budu procenjeni zajedno sa nalazima iz drugih delova.

Opterećenje

Pokazatelj 12 – Step en opterećenja profesionalaca koji pružaju interne jezičke usluga pri radu u Skupštini Kosova.

Nalazi – Visok stepen.

Pokazatelj 13 – Prosek neprekidnog radnog vremena posvećenog prevođenju, registrovan po danu od strane profesionalaca koji pružaju interne jezičke usluge u Skupštini Kosova.

Nalazi– 3.8 neprekidnih sati posvećenih usluzi prevođenja sa Albanskog na Srpski jezik i 1.5 sat neprekidnog prevođenja sa Srpskog na Albanski jezik.

Pokazatelj 14 – Prosek broja stranica za prevođenje i korekturu po danu od strane profesionalaca koji rade u Skupštini Kosova na pružanju usluga prevođenja i korekture.

Nalazi – 13.2 strane za prevođenje sa Albanskog na Srpski jezik tokom dana, i 5 strana za prevođenje tokom dana sa Srpskog na Albanski jezik.

Pokazatelj 15 – Ukupan broj prevedenih i korigovanih strana od strane profesionalaca koji rade u Skupštini Kosova, angažovanih za pružanje usluga prevođenja i korekture.

Nalazi – 6.292 strane (januar –jun 2013).

Pokazatelj 16 – Ukupan broj sastanaka tokom kojih su usluge prevođenja bile pružane od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge prevođenja u Skupštini Kosova.

Nalazi – 486 sastanaka (januar -jun 2013).

Pokazatelj 17 – Vreme dostupno za prevođenje i korekturu zakona i amandmana unutar Skupštine Kosova.

Nalazi – Zahtevi za prevod trebaju biti adresirani prema samom nastajanju, nezavisno od ceokupnog nivo opterećenja ili veličine dokumenta, i raspoloživom vremenu za prevod i korekturu, koji su veoma ograničeni i nedovoljni. S druge strane raspoloživo vreme za standardizaciju zakona i amandmana pre njihovog usvanja je 10 uzastopnih dana.

¹⁰⁷ Ovaj pod-odeljak korespondira Odeljku C šeme pokazatelja (vidi Dodatak 1: Šema Pokazatelja).

Prema profesionalcima koji pružaju interne jezičke usluge Skupštini Kosova, stepen radnog opterećenja usmenih i pismenih prevodilaca je vrlo visok¹⁰⁸. Razlog za to je delom zbog činjenice da zahtevi moraju biti rešeni vrlo brzo nakon njihovog podnošenja, i nezavisno od celokupnog nivoa opterećenja ili veličine dokumenta, i kada kombinovani vremenski rok na raspolaganju za prevođenje, korekturu postaje veoma ograničen¹⁰⁹.

Kada se posebno odnosi na prevod zakonskih amandmana, jezički profesionalci skupštine navode da je njihov rad negativno suočen sa ograničenim vremenom i nedostatkom originalnih zakona koji su objavljeni od strane drugih institucija. Konačno raspoloživi vremenski okvir ta standardizaciju zakona i amandmana, pre usvajanja, je 10 uzastopnih dana.

Prosečan broj strana za prevođenje od strane profesionalaca za jezike Skupštine Kosova tokom dana iznosi 13,2 strane za prevod sa Albanskog na Srpski jezik, što izgleda kao veoma visok broj i stoga može uticati na kvalitet¹¹⁰, ipet (5) strana za usluge prevođenja sa Srpskog na Albanski jezik¹¹¹. Prosečan broj neprekidnih radnih sati posvećenih prevođenju, registrovan tokom dana od strane profesionalaca za jezike Skupštine Kosova iznosi 3.8 sati za usluge prevođenja sa Albanskog na Srpski jezik, i 1,5 sat usluga prevođenja sa Srpskog na Albanski jezik¹¹².

U tom kontekstu, važno je imati u vidu da, kako je navedeno ranije, ne postoji nikakva podela između posla usmenih i pismenih prevodilaca u Skupštini Kosova, što znači da količina rada koja korespondira svakoj službi potpada na iste profesionalce. Kada su zatraženi dalji komentari o radnom opterećenju, nekoliko profesionalca je u njihovim upitnicima izjavilo da se oni *osećaju preopterećeno na poslu* imajući u vidu činjenicu da oni *dnevno moraju da pružaju usluge simultanog, konsektivnog i pismenog prevođenja* u kontekstu *gde nema dovoljno vremena i dovoljnog broja zaposlenih za pokrivanje svih jezičkih potreba koje Skupština Kosova, njeni Odbori i korespondirajuće radne grupe svakodnevno zahtevaju*¹¹³.

¹⁰⁸ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

¹⁰⁹ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova i Šefa Direkcije za standardizaciju zakona u Skupštini Kosova na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za Jezika, održanom 13. novembra.

¹¹⁰ Informacija pružena od strane predstavnika koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za Jezike, održanom 13. Novembra 2013 godine.

¹¹¹ Informacija pružena od strane Šefa Direkcije za standardizaciju Skupštine Kosova, prilikom intervjua sa ECMI Kosovo, održanom 17. Januara 2014 godine.

¹¹² Broj strana koje mogu biti prevedene po danu, bez ugrožavanja kvaliteta rezultata naravno nije 'univerzalan' i zavisi od mnogo faktora, uključujući složenost teksta i njegov format, kao i kvalifikacije prevodioca, njegovo iskustvo i poznavanje teme i terminologije. Međutim, prema ispitanim spoljnim prevodiocima, kao i prema najboljoj praksi iz drugih zemalja, adekvatan broj za pravne ili tehničke tekstove bio bi između 5-7 strana dnevno (najviše 10). Pored toga, takođe treba uzeti u obzir da u Prevodilačkoj jedinici u Skupštini Kosova nema profesionalaca čiji je maternji jezik Srpski, što predstavlja dodatni otežavajući faktor, pored visokog stepena opterećenja kad je u pitanju prevođenje sa Albanskog na Srpski jezik. Vidi npr. Prevodilačka jedinica Kabineta Predsednika Vlade Finske - <http://vnk.fi/toiminta/kielipalvelut/sanastot/fi158016.jsp#ohjeet> i Hrvatsko udruženje za naučno i tehničko prevođenje - http://www.drustvoprevoditelja.htnet.hr/prev_centar_e.htm; Prevodilačka jedinica Kabineta Predsednika Vlade Finske - <http://vnk.fi/toiminta/kielipalvelut/sanastot/fi158016.jsp#ohjeet>.

¹¹³ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane profesionalaca koji pružaju interne usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova.

¹¹⁴ Isto.

¹¹⁵ Isto.

Tabela 6. Interne jezičke usluge pružene tokom 2012 i 2013¹¹⁴	2012 (januar- decembar)	2013 (januar- jun)
Zahtevi za prevođenje materijala	2931	1490
Broj prevedenih strana	8591	5138
Broj korigovanih strana	2078	1154
Broj usluga usmenog prevođenja pružen tokom sastanaka Odbora Skupštine Kosova	582	368
Broj usluga usmenog prevođenja pružen tokom plenarnih sednica Skupštine Kosova	55	48
Broj usluga usmenog prevođenja pružen tokom sastanaka rukovodstva Skupštine Kosova	49	26
Broj usluga prevođenja pružen tokom javnih pretresa održanih od strane Odbora Skupštine Kosova	N/O	11
Broj drugih vrsta sastanaka tokom kojih su bile pružene usluge usmenog prevođenja	98	33

3.4 Finansijski resursi¹¹⁵

Finansijski resursi su ključni prilikom procene kapaciteta i rada specifičnih tela. Budžetska izdvajanja takođe mogu odražavati da li je neka oblast adekvatno finansirana i prioritizovana. Shodno tome, razvijeni su kvantitativni pokazatelji (pokazatelji 18-19) radi praćenja finansijskih resursa izdvojenih za usluge internih i eksternih jezičkih usluga za rad Skupštine Kosova. Rezultati moraju da budu procenjeni od strane eksperata i moraju se posmatrati u apsolutnim (ukupni brojevi) i relativnim brojkama (procenat).

Budžet namenjen internim jezičkim službama

Pokazatelj 18 – Iznos/Procenat skupštinskog budžeta izdvojenog za interne jezičke usluge pružene Skupštini Kosova; raspodeljen na osnovu: jezičkih usluga.

Nalazi –230.000 evra / 1.35% od ukupnog budžeta Skupštine.

Kako navodi Šef Direkcije za finansije Skupštine Kosova, ukupan budžet Skupštine Kosova za 2013 godinu iznosi 17.010.692 evra, od kojeg je 8.249.692 evra izdvojeno za potrebe Skupštine, a 8.761,000 evra izdvojeno je za subvencije namenjene RTK. Budžet izdvojen za rad Direkcije za jezičke usluge iznosi 230.000 evra (uključujući zarade i materijal), što čini 1,35% ukupnog budžeta¹¹⁶. Nisu na raspolaganju nikakvi razvrstani podaci o budžetskim izdvajanjima za različite jezičke usluge.

Imajući u vidu demonstriran visok stepen opterećenja, ograničene ljudske resurse, niske zarade pružene profesionalcima koji pružaju jezičke usluge (što otežava zapošljavanje visoko kvalifikovanog osoblja), irezultirajuće stalne problem u obezbeđivanju kvaliteta prevoda zakona, treba razmotriti povećanje budžeta koji se izdvaja za jezičke usluge koje se pružaju Skupštini Kosova.

¹¹⁶ Informacija pružena na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova.

¹¹⁷ Ovaj pod-odjeljak korespondira Odeljku D šeme pokazatelja (vidi Dodatak 1: Šema Pokazatelja).

¹¹⁸ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za finansije Skupštine Kosova.

Budžet namenjen eksternim jezičkim uslugama

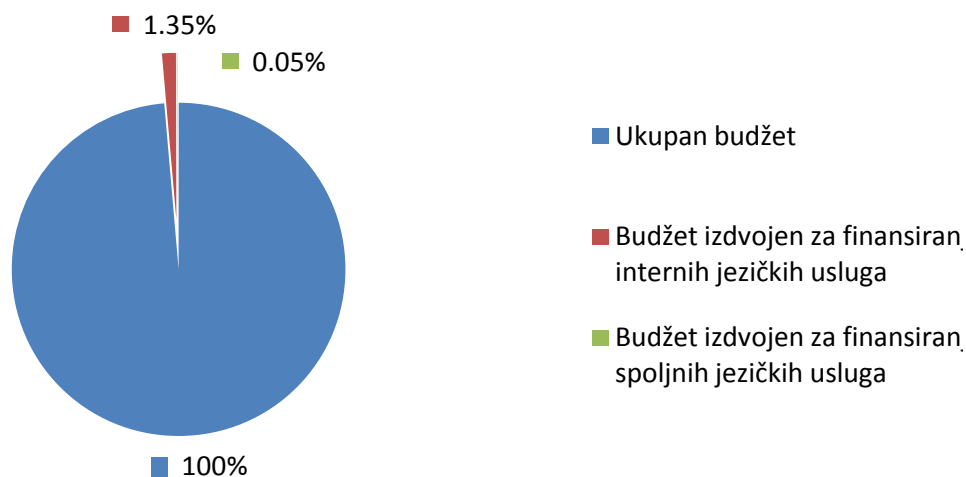
Pokazatelj 19 - Iznos/Procenatskupštinskog budžeta izdvojenog za eksterne jezičke usluge pružene Skupštini Kosova; raspodeljen na osnovu: jezičkih usluga.

Nalazi – 10.000 evra, 0.05% od ukupnog budžeta.

U skladu sa informacijama pruženim od strane Šefa Direkcije za finansije Skupštine Kosova, iznos od 10.000 evra (0,05%) od skupštinskog budžeta za 2013 godinu bio je izdvojen za eksterne jezičke usluge pružene Skupštini Kosova od kojeg je iznos od 3.116,44 evra bilo izdvojeno za eksterne usluge prevođenja približno 22 dokumenta, i iznos od 6.914 evra izdvojen je za eksterne usluge pružanja simultanog prevođenja tokom nekoliko plenarnih sednica Skupštine, sastanaka odbora i drugih sastanaka¹¹⁷.

Preporučuje se procena ekonomičnosti anagažovanja eksternih jezičkih usluga vis-à-vis povećanja internih kapaciteta, kao i pitanja osiguranja kvaliteta, uzimajući u obzir zabrinutost izraženu u vezi sa kvalitetom eksternih usluga¹¹⁸.

Slika 5. Budžet Skupštine izdvojen za interne i eksterne jezičke usluge pružene Skupštini Kosova (2013)

3.5 Odgovaranje na zahteve¹¹⁹

Ova grupa pokazatelja (pokazatelji 20-23) imaju za cilj merenje da li je potreba za pružanjem podrške kroz prevođenje namenjeno pripadnicima Skupštine čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski rešena na pravi način, u skladu sa zakonom (Članovi 5.1 i 5.2 *Zakona o upotrebi jezika*). Kako je navedeno u sklopu pokazatelja 1, postoji pet (5) PS čiji je maternji jezik Bošnjački, četiri (4) PS čiji je maternji jezik Turski, i jedan (1) PS čiji je maternji jezik Romski¹²⁰.

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Vidi Poglavlje 3, Odeljak 3.2.

¹²¹ Ovaj pod-odjeljak korespondira Odeljku E šeme pokazatelja (vidi Dodatak 1: Šema Pokazatelja).

¹²² Informacija pružena na osnovu upitnika podnetog od strane Sekretarijata Skupštine Kosova.

Zahtevi za pomoć u prevođenju na Turski, Bošnjački i Romski jezik

Pokazatelj 20 – Broj/Procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za pomoć u vidu prevođenja podnetih od strane poslanika Skupštine Kosova čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski; raspodeljenih na osnovu: jezičkih kombinacija.

Nalazi – Oko dvadeset zahteva za prevođenje na Turski jezik registrovano je tokom 2013 godine, od kojih je odgovoreno na sve (100%), prema informaciji datoj od strane Direkcije za jezičke usluge.

Pokazatelj 21 – Broj/Procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za prevođenje podnetih od strane članova Odbora Skupštine Kosova; raspodeljeni na osnovu: jezičkih kombinacija.

Nalazi – Nisu na raspolaganju nikakvi podaci za 2013 godinu

Kad je u pitanju član 5.2 Zakona o upotrebi jezika, na raspolaganje će biti stavljena sredstva kojima će se osigurati prevod sa i na maternji jezik PS koji nije službeni jezik (Turski, Bošnjački i Romski), da bi se garantovalo njihovo pravo da sudeluju u radu, debatama, javnim sastancima i/ili drugim aktivnostima Skupštine i njenih Odbora na ravnopravnoj osnovi. Da bi se pratilo da li su te zakonske odredbe praćene na pravi način, razvijena su dva korespondirajuća pokazatelja (pokazatelji 20-21).

Iako ne postoji nikakav zvaničan podatak o tačnom broju zahteva za pomoć prevodioca tokom sasdanaka Skupštine raspodeljenih na osnovu jezika (pokazatelj 20), Šef Direkcije za jezičke usluge procenjuje da je tokom 2013 godine podneto oko 20 zahteva za pružanje pomoći prevodioca za Turski jezik i da je na sve njih (100%) pravovremeno odgovoreno. Nikakvi zahtevi nisu bili podneti kad su u pitanju Romski ili Bošnjački jezik.¹²¹

Kad je u pitanju pomoć prevodioca zatražena za sastanke Skupštinskih Odbora tokom 2013 godine (pokazatelj 21), nikakvi podaci nisu na raspolaganju. Međutim, dostupni su podaci za 2012 godinu: ukupno je podneto 582 zahteva (nisu na raspolaganju podaci razvrstani po jezicima).

PodnošenjedokumenataiodgovorinaTurskom, BošnjačkomiRomskomjeziku

Pokazatelj 22 – Broj/Procenat dokumenata podnetih od strane poslanika u Skupštini Kosova na Turskom, Bošnjačkom ili Romskom jeziku, prevedenih na Albanski i Srpski jezik.

Nalazi – Informacije nisu na raspolaganju.

Pokazatelj 23 – Broj/Procenat odgovora zatraženih i pruženih na originalnom jeziku koji koristi PS (Turskom, Bošnjačkom ili Romskom).

Nalazi – Informacije nisu na raspolaganju.

Član 5.2 naglašava da dokumenti podneti od strane PS čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski moraju biti prevedeni na službene jezike, i odgovori moraju biti dati na originalnom jeziku koji koristi PS. Pokazatelji 22 i 23 prate usaglašenost sa ovim odredbama zakona.

Kako je naglasio Šef Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, Direkcija nikada nije dobila individualne zahteve za prevođenje od PS. Ipak, biće potrebne dalje informacije, takođe iz drugih odeljenja, da bi se pratili ti pokazatelji.¹²²

¹²³ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova.

¹²⁴ Informacije pružene na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova.

3.6 Raspoloživost i kvalitet usluga¹²³

Pokazatelji iz ovog dela (pokazatelji 24-34) namenjeni su proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija kako je ustanovljeno Zakonom o upotrebi jezika (član 5.4) i Poslovnika o radu Skupštine Kosova (član 52.1) i, što je od ključne važnosti, proceni kvalitet jezika određenog broja zakona i nacrt zakona na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom), objavljenih od strane različitih institucija tokom 2013 godine. S tim u vezi, razvijen je sistem ocenjivanja i primenjen od strane jezičkih i pravnih eksperata. Pokazatelj o zadovoljstvu PS pruženim uslugama prevođenja je takođe razvijen, međutim nijedan poslanik nije vratio upitnik.

Takođe su razvijeni pokazatelji namenjeni proceni procesa povezanih sa prevođenjem zakona i amandmana – da li je moguće da se vrate nacrti zakona podnetih Skupštini Kosova institucijama koje su ih donele radi revizije jezika pre nego što oni budu upućeni drugim skupštinskim telima/jedinicama i da li se, i koliko često, nacrti zakona vraćaju institucijama koje su ih donele radi revizije jezika. Ovaj proces je od ključne važnosti da bi se osiguralo da su usvojeni zakoni visokokvalitetni na svim jezicima; međutim, od strane odgovaralaca pružena je samo ograničena informacija, stoga je potrebna dalja analiza.

Dostupnost zakona na službenim i ostalim jezicima zajednica¹²⁴

Pokazatelj 30 - Broj/Procenat zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova izdatih i objavljenih na Albanskom i Srpskom jeziku.

Pokazatelj 32 - Broj/Procenat zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova izdatih i objavljenih na Bošnjačkom i Turskom jeziku.

Nalazi – 61 zakon je usvojen i proglašen tokom 2013 godine, od kojih su svi (100%) objavljeni na Albanskom, Srpskom, Bošnjačkom i Turskom jeziku (kao i na Engleskom).

Prema članu 5.4 Zakona o upotrebi jezika, svi zakoni usvojeni od strane Skupštine Kosova moraju biti doneti i objavljeni na službenim jezicima, i svi usvojeni zakoni moraju takođe biti objavljeni na Bošnjačkom i Turskom jeziku (pokazatelji 30 i 32). Prevod nacrt zakona na Srpski je obavljen od strane Prevodilačke jedinice date institucije; prevod amandmana zakona na Srpskim je obavljen od strane Prevodilačke jedinice Skupštine Kosova; i prevod proglašanih zakona na Bošnjačkom i Turskom je obavljen od strane Prevodilačke jedinice službenog lista¹²⁵.

Prema Službenom Glasniku Kosova, ukupno je usvojeno i proglašeno 61 zakon, od kojih su svi objavljeni na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom), kao i na Turskom i Bošnjačkom. Raspoloživost je, stoga, u punoj saglasnosti sa zakonom.

Kvalitet zakona na službenim jezicima

Pokazatelj 25 – Kvalitet originalnih i prevedenih nacrt zakona predstavljenih Skupštini Kosova, na Albanskom i Srpskom jeziku; raspodeljeni na osnovu: jezika i nivoa kvaliteta.

¹²⁵ Ovaj pod-odeljak korespondira Odeljku F Šeme Pokazatelja, pokazatelji 24-34 (vidi Dodatak 1: Šema Pokazatelja).

¹²⁶ Pored toga, razvijen je pokazatelj (pokazatelj 28) namenjen proceni broja/procenta amandmana na nacrt zakona predstavljene od strane Skupštine Kosova, prevedene na Albanski ili Srpski jezik. Međutim, ova informacija nije prikupljena.

¹²⁵ Za više informacija, pogledaj dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces nacrt, radi daljeg informisanja o zakonodavnom procesu.

Pokazatelj 31 – Kvalitet originalnih i prevedenih zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova, izdatih i objavljenih na Albanskomi Srpskom jeziku; raspodeljeni na osnovu: jezika i nivoa kvaliteta.

Nalazi– Sveukupno, kvalitet srpskih prevoda uzorka koji su činili pet odabranih zakona i nacrt zakona stalno je procenjen kao niži od kvaliteta originalnih dokumenata na Albanskom jeziku. Nikakve značajne razlike nisu bile identifikovane između kvaliteta zakona izdatih od strane različitih organa.

Kako je naglašeno u ovom izveštaju i prethodnom [Radnom Dokumentu](#), i kao što su naglasili Poverenik za jezike i ostali učesnici različitih konsultativnih sastanaka održanih tokom ove pilot faze, pri praćenju sprovođenja jezičkih i drugih prava zajednica, od ključne je važnosti da se ne fokusiramo isključivo na strukturne ili kvantitativne probleme, već i na kvalitativne. Dok pokazatelji 30 i 32 pokazuju da postoji raspoloživost zakona na svim jezicima navedenim zakonom (čl. 5.4), kvalitet ovih zakona mora takođe biti ispitan.

Uprkos ovih okolnosti, ova pilot faza takođe je uključivala kvalitativne pokazatelje (pokazatelji 25, 29, 31, 33) usmerene ka proceni kvaliteta zakona, nacrt zakona i amandmana. Da bi se izmerili ti pokazatelji, od strane eksperta za jezike razvijen je sistem ocenjivanja¹²⁶. Trjezička faktora bila su identifikovana radi procene u skladu sa opsegom ocenjivanja od 1 do 3 (1 - 'dobro', 2 - 'prihvatljivo' i 3 - 'ispod standarda'):

- **Značenje:** To se odnosi na preciznost prevoda ili prevod značenja ili glavne poruke sa izvornog jezika na ciljani jezik. Greške u značenju promenile bi smisao iz izvornog teksta (originalni tekst) u ciljanom tekstu (prevod).
- **Forma:** To se odnosi na verodostojnost ciljanog jezika, uključujući upotrebu strukturerečenice na ciljanom jeziku, izgovor i interpunkciju. Greške u formi uključivale bi greške u redosledu reči, izgovoru, interpunkciji, itd; one mogu učiniti ciljani tekst nerazumljivim.
- **Usaglašenost:** To se odnosi na izbor jezika i terminologije u ciljanom tekstu. Terminologija mora biti usaglašena sa temom/oblasti prevoda (npr. zakoni, pravni dokumenti) i mora se koristiti dosledno, tj. nesme varirati unutar prevedenog dokumenta ili od jednog prevoda do drugog.

Ocenjivanje je primenjeno na selekciju zakona i nacrt zakona na oba službena jezika (merenjem pokazatelja 23 i 31). Pored ocenjivanja srpskog prevoda, smatrano je neopodgovnim da se proceni kvalitet originalnih dokumenata na Albanskom jeziku, pošto problemi sa njima takođe mogu uticati na prevedene dokumente, i kategorija 'značenja' može samo biti procenjena komparativno. S obzirom da je ovo bila pilot faza radi dobijanja opštih zaključaka i procene vrednosti takve vežbe, procena nije bila primenjena na zakone na Turskom i Bošnjackom jeziku (pokazatelj 33).

Preciznije, jedan nacrt zakona¹²⁷ i pet zakona iz 2013 godine bili su procenjeni od strane dva različita eksperta u skladu sa razvijenim sistemom ocenjivanja:

- *Nacrt Zakona o normativnim aktima*¹²⁸ - donet od strane KPV.

¹²⁷ Vidi kompletan sistem ocenjivanja pridodat u Dodatku 2: Sistem ocenjivanja kvaliteta usmenog i pismenog prevođenja. Sistem procenjivanja takođe pokriva usmeno prevođenje; međutim, on je takođe primenjen samo na prevođenje zakona na službene jezike zbog značaja ove oblasti i tehničkih faktora. Da bi se procenio kvalitet usluga prevođenja, razvijen je kvalitativni pokazatelj o zadovoljstvu PS vis-à-vis ovih službi. Ipak, nikakvi upitnici nisu mogli da budu dobijeni od PS.

¹²⁹ Da bi se pružila sveobuhvatna procena jezičkog kvaliteta zakona na Kosovu, među onima koji prolaze kroz proces revizije su: jedan nacrt zakona, tri zakona doneta od strane ministarstava i jedan zakon donet od strane Skupštine Kosova.

- *Zakon br. 04/L-138 O stručnom obrazovanju i obuci*¹²⁹ - donet od strane MONT.
- *Zakon br. 03/L-039 O specijalnim zaštitnim zonama*¹³⁰ - donet od strane MTI.
- *Zakon br. 04/L-161 O bezbednosti i zdravlju na radu*¹³¹ - donet od strane MRSS.
- *Zakon br. 03/L-111 O pravima i odgovornostima poslanika*¹³² - donet od strane Skupštine.

Jedan od ključnih kriterijuma pri odabiru zakona bio je da se izaberu dokumenti doneti od strane različitih tela, imajući u vidu da su jezičke službe tih tela odgovorne za prevođenje zakona pre njihovog predstavljanja u Skupštini Kosova. Ipored uzorka dokumenata procenjenih u ovim pilot fazama, postojala je namera da se proceni da li postoje značajne nedoslednosti u kvalitetu prevoda pruženih od strane različitih organa, ili da su izazovi slični onima koji su slični u odborima.

Sledeća tabela pokazuje procenu kvaliteta nacrt zakona i usvojenih zakona u originalnoj verziji na Albanskom jeziku (prosek oba eksperta):

Tabela 7. Kvalitet procenjenih zakona na Albanskom jeziku				
Dokumenti na Albanskom jeziku	ZNAČENJE	FORMA	USAGLAŠENOST	PROSEK
Zakon 1: Nacrt Zakona o normativnim aktima	1	2	1.5	1.5
Zakon 2: Zakon br.04/L-138 O stručnom obrazovanju i obuci	1.5	1.5	1.5	1.5
Zakon 3: Zakon br. 03/L-039 O specijalnim zaštitnim zonama	1	1.5	1.5	1.3
Zakon 4: Zakon br. 04/L-161O bezbednosti i zdravlju na radu	1	2	1.5	1.5
Zakon 5: Zakon br. 03/L-111 O pravima i odgovornostima poslanika	1	2	1.5	1.5
PROSEČNA OCENA	1.1	1.8	1.5	1.4
1 – Dobro, 2 – Prihvatljivo, 3 – Ispod standarda				

Kako se može videti, sveukupno, originalne verzije odabranih zakona na Albanskom jeziku uglavnom su ocenjene kao 'dobre' od strane dva eksperta po pitanju 'značenja' (prosečna ocena 1,1). Sa druge

¹³⁰ Kabinet Predsednika Vlade (KPV), *Nacrt Zakona o normativnim aktima*. Dostupan na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PROJEKTLIGJI_PER_AKTET_NORMATIVE.pdf (konsultovan 9. decembra 2013).

¹³¹ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT), *Zakon br.04/L-138 O stručnom obrazovanju i obuci*, odobren od strane Skupštine Kosova 28. februara 2013 godine i proglašen Ukazom Predsednice Republike Kosovo br. DL-06-2013, 18. Marta 2013 godine. Dostupan na: http://www.masht.gov.net/advCms/documents/Ligji_per_afetesimin_profesional_2013_ser.pdf (konsultovan 9. decembra 2013).

¹³² Ministarstvo Trgovine i Industrije (MTI), *Zakon br. 03/L-039 O specijalnim zaštitnim zonama*, odobren od strane Skupštine Kosova 20. februara 2008 godine i proglašen Ukazom Predsednika Republike Kosovo br DL-077-2008, 15. juna 2008 godine. Dostupan na: http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=56&lang=bh (konsultovan 9. decembra 2013).

¹³³ Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSS), *Zakon br. 04/L-161 O bezbednosti i zdravlju na radu*, odobren od strane Skupštine Kosova 16. maja 2013, i proglašen Ukazom Predsednice Republike Kosovo br. DL-26-2013, 31. maja 2013. Dostupan na: [http://gazetazyrtare.rks-gov.net/Documents/Ligji%20p%C3%ABr%20Sigurin%C3%AB%20dhe%20Shendetin%20ne%20pun%C3%AB%20-%20\(Serbisht\)-1.pdf](http://gazetazyrtare.rks-gov.net/Documents/Ligji%20p%C3%ABr%20Sigurin%C3%AB%20dhe%20Shendetin%20ne%20pun%C3%AB%20-%20(Serbisht)-1.pdf) (konsultovan 9. decembra 2013).

¹³⁴ Skupština Republike Kosovo, *Zakon br. 03/L-111 O pravima i odgovornostima poslanika*, odobren od strane Skupštine Kosova 4. juna 2010 godine i proglašen Ukazom Predsednika Republike Kosovo br. DL- 029-2010, 5. jul 2010 godine. Dostupan na: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/03_L-111_serbski.pdf (konsultovan 9. decembra 2013).

strane, po pitanju ‘forme,’ ukupna ocena bila je niža (prosečna ocena 1,8), istoga bliža oceni ‘prosečno’ nego ‘dobro.’ Razlog za to su određene identifikovane greške u gramatici, izgovoru reči i kucanju. Upotreba terminologije (‘usaglašenost’) takođe je ocenjena između ‘dobro’ i ‘prosečno’ (prosečna ocena 1,5); neki od komentara povezani sa neadekvatnom upotrebom stranih reči. Ukupno, nisu ustanovljene nikakve značajne ili velike razlike između zakona i nacrt zakona donetih od strane različitih organa, sa prosečnom ocenom između 1,3 i 1,5 za svaku od njih zasebno.

Sledeća tabela prikazuje rezultate ocene kvaliteta nacrt zakona i usvojenih zakona u verziji prevedenoj na Srpski jezik (prosek oba eksperta):

Tabela 8. Kvalitet procenjenih zakona na Srpskom jeziku				
Dokumenti na Srpskom jeziku	ZNAČENJE	FORMA	USAGLAŠENOST	PROSEK
Zakon 1: Nacrt Zakona o normativnim aktima	2	2.5	2	2.1
Zakon 2: Zakon br.04/L-138 O stručnom obrazovanju i obuci	1.5	3	1.5	2
Zakon 3: Zakon br. 03/L-039 O specijalnim zaštitnim zonama	2	2	1.5	1.8
Zakon 4: Zakon br. 04/L-161 O bezbednosti i zdravlju na radu	2.5	3	2	2.5
Zakon 5: Zakon br. 03/L-111 O pravima i odgovornostima poslanika	2	3	1.5	2.1
PROSEČNA OCENA	1.8	2.7	1.7	2.1
1 – Dobro, 2 – Prihvatljivo, 3 – Ispod standard				

Kako brojke pokazuju, sve ocene u svim kategorijama su konzistentno niže u Srpskim prevodima nego u originalnim dokumentima na Albanskom jeziku. Imajući u vidu da su verzije na Albanskom jeziku generalno gledano bile pozitivno ocenjene, izgleda da problemi leže uglavnom u procesu prevođenja (i korektura). Kako se može videti, dokumenti na Srpskom jeziku ocenjeni su između 1,5 i 2,5 za ‘značenje’ (1,8 u proseku, u poređenju sa ocenom 1,1 koju su dobili dokumenti na Albanskom jeziku). Neki zakoni kreću se između ‘prihvatljivo’ i ‘ispod standarda’ sa ocenom 2,5. Kako je navedeno, kao posledica bukvalnog prevoda reč po reč i/ili netačnog prevoda, nekoliko članova izgubilo je njihovo osnovno značenje, negativno utičući na sveobuhvatan značaj zakona.

Kategorija ‘forma’ – povezana sa verodostojnošću ciljanog jezika po pitanju gramatike, strukturerečenice itd. – dobila je najslabije ocene za sve procenjene zakone i nacрте zakona, sa prosečnom ocenom od 2,7 (u poređenju sa ocenom 1,8 koju su dobili dokumenti na Albanskom jeziku), gde je tri od pet dokumenata dobilo ocenu ‘ispod standarda’, inijedan od preostalih nije dobio ocenu ‘dobar.’ Razlog za to su višestruke greške u gramatici, sintaksi, strukturi rečenice i izgovoru (npr. neadekvatna upotreba velikih slova) u velikom broju članova u svim procenjenim zakonima.

Kad je u pitanju ‘usaglašenost,’ dokumenti na Srpskom jeziku ocenjeni su prosečnom ocenom 1,7 (u poređenju sa ocenom 1,5 koju su dobili dokumenti na Albanskom jeziku). Iako je većina zakona ocenjena ocenom ‘prosečno,’ eksperti su stalno ponavljali netačnu i nedoslednu upotrebu pravne

terminologije ili drugih termina unutar istog dokumenta, odražavajući nedostatak zakonskog istorijata i generalni loš kvalitet prevoda¹³³.

Sveukupno gledano, razlike u ocenjivanju kvaliteta Srpskih prevoda zakona i nacрта zakona donetih od strane različitih organa bile su delimično značajnije nego kod dokumenata na Albanskom jeziku: najslabija ocena bila je 2,5 (*Zakon br. 04/L-1610 bezbednosti i zdravlju na radu*), što je skoro za jedan stepen niže od zakona sa najboljom ocenom (*Zakon br. 03/L-039 O specijanim zaštitnim zonama*, sa prosečnom ocenom 1,8). Međutim, mora se naglasiti da su svi zakoni konstantno bili loše ocenjivani kad je u pitanju 'forma'.

Ovi nalazi o kvalitetu Srpskih prevoda zakona, uprkos što se zasnivaju na malom uzorku zakona, su zabrinjavajući.¹³⁴ Prema Ustavu Republike Kosovo (čl. 5.1) i *Zakonu o upotrebi jezika* (čl. 5.4), Albanski i Srpski jezik su službeni jezici i uživaju ravnopravan status. Iako su verzije na službenim jezicima *de jure* ravnopravno autoritativne, nedoslednosti između njih postoje, sa stvarnim posledicama; to može dovesti do pravne nejasnoće, ugroziti koherentna prava zajednica i negativno uticati na pojedince koji podležu određenom pravnom aktu¹³⁵.

Naravno, postoji stalna potreba za rešavanjem ovog pitanja, koji predstavlja rezultat mnogih pitanja otkrivenih u ostalim delovima ovog izveštaja, uključujući: ograničen ukupan broj profesionalaca koji pružaju usluge prevođenja i korekture u Skupštini Kosova, nedostatak prevodioca čiji je maternji jezik Srpski u Jedinici za prevođenje, visok stepen radnog opterećenja jezičkih profesionalaca i kratke rokove za prevođenje, korekturu i standardizaciju, i nedostatak adekvatnih i potpuno funkcionalnih sredstava za pružanje pomoći radu profesionalaca. Takođe je važno proceniti potrebu za daljim 'mehanizmima za obezbeđivanje kvaliteta' uprocesu pre usvajanja zakona koji su lošeg kvaliteta na Srpskom jeziku; to pitanje se resave kroz dole prikazane pokazatelje.

Nedostatak univerzitetskog zvanja iz studija prevođenja zajedno za Albanski i Srpski jezik, ili nedostatak mogućnosti za učenje oba jezika tokom osnovnog ili srednjoškolskog obrazovanja su takođe ključni faktori koje treba uzeti u obzir. Zaista, mnogi od izazova navedenih na listi nisu jedinstveni za rad Skupštine, već se se sa njima verovatno susresti i institucije Vlade.

Proces i mehanizmi obezbeđivanje kvaliteta jezika

Pokazatelj 26 – Procedura u Skupštini Kosova za vraćanje nacрта zakona institucijama koje su ih donele radi revidiranja jezika.

Nalazi – Tokom prvog razmatranja zakona u Skupštini Kosova, PS mogu proceniti pravni i lingvistički kvalitet nacрта zakona i glasati o vraćanju nacрта zakona instituciji koja ga je donela radi zakonskog i/ili jezičkog kvaliteta.

Pokazatelj 27 – Broj/Procenat nacрта zakona vraćenih instituciji koja ga je donela za reviziju jezika.

Nalazi – N/O

¹³⁵ Ovaj aspekt je takođe bio naglašen od strane Šefa Direkcije za jezičke usluge u Skupštini Kosova tokom tehničkog sastanka organizovanog od strane ECMI Kosovo i Kancelarije Poverenika za Jezike, održanom 13. novembra 2013

¹³⁶ Misija OEBS na Kosovu, 'Višejezično zakonodavstvo na Kosovu i izazovi pred njim', februar 2011, dostupno na: <http://www.osce.org/sr/kosovo/87706> (konsultovano 12. decembra 2013 godine).

¹³⁷ Ibid.

Kako je gore navedeno, postojeći mehanizmi i procedure za obezbeđivanje kvaliteta jezika zakona na svim važećim jezicima pre njihovog konačnog usvajanja i stupanja na snagu su od ključne važnosti. Kao rezultat toga, pokazatelji su razvijeni i pitanja su bila uključena u korespondirajući upitnik da bi se stekao bolji uvid o ovim procesima. U daljem tekstu izneti su rezultati sprovedenog prikupljanja podataka:

Jedna od identifikovanih procedura uključuje Direkciju za standardizaciju jezika: pre nego što konačan nacrt, odobren od strane vlade, bude podnet Skupštini, on biva upućen Direkciji za standardizaciju jezika u Skupštini Kosova, koja ima 10 radnih dana da ga revidira i izradi preliminarni izveštaj, koji će naglašavati sve identifikovane potencijalne jezičke i ostale greške¹³⁶. Ovaj preliminarni izveštaj biva poslat relevantnim Odborima zajedno sa nacrtom zakona. Ukoliko relevantni Odbor odobri predložene izmene i zapažanja, one moraju biti predstavljene od strane Direkcije za standardizaciju jezika, pre usvajanja zakona i njegovog stupanja na snagu. Direkcija ima na raspolaganju 10 konsektivnih dana za ovu proceduru, kao i za reviziju i uključivanje bilo kojih prevedenih amandmana u završni Zakon¹³⁷. Iako izgleda da je opisana procedura sveobuhvatna, broj profesionalaca koji pružaju usluge standardizacije Skupštini Kosova¹³⁸ i vremenski rokovi koji su na raspolaganju veoma su ograničeni¹³⁹.

Dalje, pokazatelj 26, koji je imao za cilj da proceni da li je moguće da se vrati nacrti zakona podneti Skupštini Kosova institucijama koje su ih donele radi revidiranja jezika, pre nego što oni budu prosleđeni drugim skupštinskim telima/jedinicama. Odgovor je bio sledeći¹⁴⁰: tokom prvog čitanja zakona u Skupštini Kosova, PS mogu proceniti zakonski i/ili jezički kvalitet nacrtu zakona i glasati da li on treba da bude vraćen instituciji koja ga je donela radi zakonskih i/ili jezičkih poboljšanja¹⁴¹.

Da bi se procenilo da ovaj mehanizam nije mehanizam koji samo postoji, već se takođe efektivno koristi u praksi, pokazatelj 27 pokušao je da izmeri broj/procenat nacrtu zakona vraćenih institucijama koje su ih donele radi revidiranja jezika. Jedina informacija koja je dobijena u vezi sa tim pružena je tokom tehničkog sastanka organizovanog od strane ECMI Kosovo i KPJ, tokom kojeg je naglašeno da se ova procedura retko koristi¹⁴². Međutim, to je izjednačeno sa nalazima o kvalitetu Srpskih prevoda nacrtu zakona. Kako je ustanovljeno, to takođe predstavlja rezultat postojećeg pritiska da se brzo usvoji veliki broj zakona, delimično kao rezultat procesa pridruživanja EU ili političkog pritiska.

Neka tela koja treba pomenuti u vezi sa tim su Jedinica za korekturu u sklopu Direkcije za jezičke usluge i Direkcije za standardizaciju jezika¹⁴³. Pored toga, Jedinica za korekturu, prema dostupnoj informaciji,¹⁴⁴ izgleda da je jedina odgovorna za korekturu zakona i materijala proizvedenih od strane Skupštine Kosova, ali ne drugih institucija.

U svetlu sa gore navedenim, izgleda neophodno da se obrati više pažnje ovom procesu i pronalazi adekvatna rešenja za osiguranje konačnog obezbeđenja kvaliteta usvojenih zakona proglašanih na

¹³⁸ Informacija pružena od strane Šefa Direkcije za standardizaciju Skupštine Kosova, prilikom intervjua sa ECMI Kosovo, održanom 17. januara 2014 godine.

¹³⁹ Za dalje informacije vidi Dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces izrade nacrtu.

¹⁴⁰ Kako je predstavljeno na osnovu upitnika podnetih od strane Šefa Direkcije za standardizaciju jezika Skupštine Kosova, četiri (4) profesionalca pružaju usluge standardizacije u Skupštini. Za dalje informacije, vidi Poglavlje, 3.2.

¹⁴¹ Informacija pružena od strane Šefa Direkcije za standardizaciju i usklađivanje zakona u Skupštini Kosova na tehničkom sastanku organizovanom od strane ECMI Kosovo i Kancelarije poverenika za jezike, održanom 13. novembra 2013.

¹⁴² Informacije pružene na osnovu upitnika podnetog strane Šefa Direkcije za jezičke usluge Skupštine Kosova, kada je intervju objavljen od strane ECMI-a, 17 januara 2014.

¹⁴³ Za dalje informacije vidi Dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces izrade nacrtu.

¹⁴⁴ Za dalje informacije vidi Dodatak 3: Zakonodavna inicijativa i proces izrade nacrtu.

¹⁴⁶ Vidi Poglavlje 3.6.

svim zakonima koji se primenjuju. To je važno pitanje imajući u vidu stalni problem kvaliteta, kako je demonstrirano procenom srpskih zakona¹⁴⁵, negativnim uticajem lošeg kvaliteta i nedoslednosti između verzija na različitim jezicima o vladavini prava i pravima zajednica.

Kvalitet usluga prevođenja

Pokazatelj 34 – Kvalitet usluga prevođenja u Skupštini Kosova i njenim Odborima.

Nalazi – Informacija nije na raspolaganju, pošto nisu dobijeni upitnici od ciljanih Poslanika u Skupštini.

Na kraju, kvalitativni pokazatelj (pokazatelj 34) o zadovoljstvu PS vis-à-vis usluga prevođenja u Skupštini je takođe bio razvijen, kao način za merenje efikasnog uživanja jezičkih prava od strane nosilaca prava. Ciljani poslanici uključivali su članove Odbora za Prava i Interese Zajednica i Povratnika (OPIZP). Ipak, uprkos ponovljenih napora, informacija nije mogla da bude dobijena.

4. ZAKLJUČCI

Fokus ove procene odnosio se na **potrebu jezika i usaglašenost sa Zakonom o upotrebi jezika u radu Skupštine Kosova**. Pokazatelji i korespondirajući upitnici su bili izrađeni, i dopunjeni sastancima i intervjuisanjem, radi pružanja sveobuhvatnog preseka situacije u ovoj oblasti, i identifikovanja izazova i potencijalnih preporuka za rešavanje tih izazova. Treba naglasiti da je ova procena bila sprovedena u okviru pilot faze testiranja izvodljivosti i vrednosti upotrebe pokazatelja za praćenje i ocenjivanje prava zajednica (P&O); kao takva, stečena iskustva o ovom procesu biće izvučena i procena će biti dopunjena daljom analizom i istraživanjem. Naredni tekst pruža preliminarne zaključke ove pilot faze.

Jedan od ključnih nalaza je taj da izgleda da su **ljudski kapaciteti interne jezičke službe** u Skupštini Kosova nedovoljni vis-à-vis visokog stepena radnog opterećenja i količine zahteva¹⁴⁷. Broj profesionalaca koji pružaju usluge usmenog i pismenog prevođenja – ukupno njih 11 – je ograničen (pogotovo za neke jezičke kombinacije), i vremenski rok dostupan za prevođenje i reviziju zakona i amandmana je fiksni (10 dana), bez obzira na radno opterećenje. Kao rezultat toga, broj strana koje jedan profesionalac treba da prevede tokom dana izgleda da je vrlo visok – 13 strana po danu, skoro dvostruko od najboljih međunarodnih praksi¹⁴⁶, posebno uzevši u obzir činjenicu da se oni uglavnom bave složenim pravnim tekstovima koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja. Isto važi za Direkciju za jezičku standardizaciju, koja je odgovorna za sprovođenje najvažnijih procesa revizije, sa ukupnim brojem od četir (4) profesionalaca i veoma ograničenim raspoloživim rokovima. U tom kontekstu, takođe treba naglasiti da, iako usmeno i pismeno prevođenje zahtevaju različite veštine, ne postoji jasna podela između tih uloga¹⁴⁷. Ova činjenica takođe može dovesti do nepotpunog rada, s obzirom da će profesionalci možda morati da se bave različitim vrstama prevoda tokom radnog dana.

Kad su u pitanju **profil i kvalifikacije profesionalaca** koji pružaju interne usluge prevođenja treba naglasiti da, iako se procedure zapošljavanja u Skupštini Kosova zasnivaju na ključnim kriterijumima, tačnije akademskom zvanju i radnom iskustvu, prijavljene su teškoće u zapošljavanju kvalifikovanih profesionalaca.

Dalji važan nalaz u ovoj oblasti je da, uprkos činjenici da je Srpski jezik jedan od službenih jezika na Kosovu, ne postoji **osoba čiji je maternji jezik Srpski**, a koja pruža usluge usmenog i pismenog prevođenja u Skupštini Kosova;¹⁴⁸ maternji jezik većine profesionalaca (9¹⁴⁹ od 11) je Albanski. Iako svi profesionalci navode Srpski jezik kao prvi strani jezik, ovaj faktormože zaista dovesti do nižeg kvaliteta prevoda na Srpski jezik. Trenutno usluge korekture pružaju dve (2) osobe čiji je maternji jezik Srpski, međutim, u svetlu trenutnih okolnosti, to nije dovoljno.

Polovina profesionalaca (6 od 11) koji rade u Prevodilačkoj jedinici prijavila je da poseduje **diplomu univerziteta** iz oblasti jezika; to se, međutim, odnosi samo na Albanski jezik. Trenutno na Kosovu ne postoji nikakvo univerzitetsko zvanje iz oblasti studija prevođenja i/ili jezika zajedno za Albanski i Srpski jezik, niti mogućnost da se nauče oba jezika tokom osnovnog ili srednjeg obrazovanja, uprkos značajnoj potrebi za visoko kvalifikovanim profesionalcima sa dobrim poznavanjem oba jezika, koja proizilazi iz višejezičnog sistema na Kosovu. Takođe je važno naglasiti da samo jedan od profesionalaca

¹⁴⁷ Jedinica za prevođenje Skupštine Kosova takođe pokriva potrebe Kancelarije Predsednika i Kabineta Premijera

¹⁴⁸ Vidi Poglavlje 3, deo 3.3

¹⁴⁹ Pokazatelj 4, 12-17

¹⁵⁰ Nije dostupna nikakva informacija o maternjem jeziku profesionalaca koji rade u Jedinici za korekturu; međutim, njihovi radni jezici su Srpski i Albanski

¹⁵¹ Jedan je dvojezičan, govori Albanski i Hrvatski jezik.

ima akademsko zvanje iz oblasti prava, uprkos tome da je, prilikom prevođenja pravnih tekstova, potrebno da profesionalci poseduju visok nivo znanja o toj oblasti.

Sa pozitivne strane, većina profesionalaca tvrdi da poseduje nekoliko **godinaradnog iskustva** (19 godina prosečno) iz oblasti usmenog i pismenog prevođenja. Serija **programa obuke** u cilju povećanja znanja i veština profesionalaca bila je pružena tokom 2013 godine, uključujući oblast konsektivnog i simultanog prevođenja. Međutim, nije pružen nikakav trening o pravnim pitanjima, koji bi trebao da bude sproveden, pogotovo imajući u vidu činjenicu da većina profesionalaca ne poseduje iskustvo iz oblasti prava.

Prema prikupljenim podacima, samo ograničen broj **kompjuterskih pomoćnih sredstava** stoji na raspolaganju profesionalcima koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova, i neki od njih nisu funkcionalni iz tehničkih razloga. To treba uzeti u obzir zbog širokog opsega sredstava dostupnih na tržištu koja mogu pomoći prevodiocima u njihovom radu, doprinoseći višim nivoima kvaliteta, doslednosti pri upotrebi terminologije, i efikasnosti.

Dalji nalaz ove pilot faze jeste da više napora treba da bude uloženo da bi se osiguralo da postoje adekvatni **mehanizmi procedure za obezbeđivanje kvaliteta zakona na svim jezicima** pre njihovog usvajanja. Kako je demonstrirano **procenom kvaliteta jezika** u uzorku koji su činili nacrt zakona i usvojeni zakoni, prevodi na Srpski jezik su stalno dobijali niže ocene od originalnih verzija na Albanskom jeziku. Ocene za identifikovane kategorije ('značenje', 'forma' i 'usaglašenost')¹⁵⁰ bile su uglavnom procenjene kao 'dobra' (ocena 1) ili 'prihvatljiva' (ocena 2) za originalne zakone na Albanskom jeziku, dok su dokumenti na Srpskom jeziku često bili ocenjivani samo kao 'prihvatljivi' (ocena 2) ili 'ispod standarda' (ocena 3). Identifikovan je veliki broj problema i grešaka u prevodima na Srpski jezik kad je u pitanju gramatika (npr. struktura rečenice), izgovor (npr. upotreba velikih slova), i upotreba terminologije. Ponekad su prevodi na Srpski jezik smatrani isuviše bukvalnim i sadržavali su propuste; kao rezultat tih problema često je dolazilo do gubitka značenja i dokumentna Srpskom jeziku nije bio u potpunosti razumljiv za čitaoca. Nikakve značajne razlike nisu bile identifikovane u upotrebi jezika u zakonima objavljenim od strane različitih tela.

Nalazi o kvalitetu prevoda zakona na Srpski jezik, uprkos tome što su se zasnivali na malom uzorku zakona, su zabrinjavajući. Imajući u vidu da su verzije na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom) podjednako autoritativne, stalni problem u kvalitetu i razlikama između njih mogu dovesti do pravne nejasnoće i mogu negativno uticati na prava zajednica i vladavinu prava. Pored izostanka mogućnosti za akademsku obuku usmenih i pismenih prevodilaca, kao i mogućnosti učenja oba jezika, pitanje kvaliteta izgleda da je rezultat gore navedenih pitanja, uključujući ograničene ljudske, finansijske i tehničke resurse, kratke rokove, izostanak prevodilaca čiji je maternji jezik Srpski, i neadekvatne mehanizme za obezbeđivanje kvaliteta pre usvajanja zakona.

Na kraju, iako će biti sprovedena dalja analiza sprovođenja ove pilot faze o upotrebi pokazatelja pri praćenju i ocenjivanju (P&O) prava zajednica, i određene dodatne informacije su potrebne, prikladno je naglasiti da je ovo bila izuzetno korisna i relevantna vežba koja je pružila sveobuhvatan presek analizirane oblasti i pomogla da se identifikuju konkretni izazovi i preporuke njihovo prevazilaženje. Kao rezultat toga, neprekidna i proširena upotreba pokazatelja za praćenje sprovođenja jezičkih prava i drugih prava zajednica od strane Skupštine i drugih institucija se preporučuje, radi povećanja uživanja prava zajednica na Kosovu.

¹⁵⁰ Vidi Dodatak 2: Sistem ocenjivanja kvaliteta usmenog i pismenog prevođenja.

5. PREPORUKE

Na osnovu nalaza ove procene, ECMI Kosovo i Kancelarija Poverenika za Jezike iznose sledeće preporuke:

- Pažljiva procena potrebe za povećanjem broja profesionalaca koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova, uzimajući u obzir visok stepen opterećenja poslom i broj zahteva, i stalno prisutan nizak kvalitet prevoda; određivanja adekvatnih rokova za završetak usluga prevođenja.
- Stvaranje podsticaja za omogućavanje zapošljavanja visoko kvalifikovanih jezičkih profesionalaca, uključujući adekvatnu naknadu, i obezbeđivanje zapošljavanja osoba čiji je maternji jezik Srpski.
- Povećanje budžeta izdvojenog za pružanje jezičkih usluga u Skupštini Kosova, i procena ekonomičnosti spoljnih jezičkih usluga.
- Ocenjivanje internog procesa prevođenja, korekture i standardizacije jezika na kojima su napisani zakoni i amandmani, i uspostavljanje jedinice ili mehanizma za završno obezbeđivanje kvaliteta jezika pre usvajanja zakona na svim važećim jezicima (sa odgovarajućim mandatom i kapacitetima), da bi se rešio problem slabog kvaliteta i nedoslednosti između verzija na različitim jezicima, koji negativno utiče na vladavinu prava i prava zajednica.
- Osiguravanje, do najviše moguće mere, da su usmeno i pismeno prevođenje razdvojeni i racionalizovani, uzimajući u obzir različite veštine potrebne za ove različite uloge, i da prevodioci primarno rade na njihovom maternjem jeziku.
- U konsultaciji sa profesionalcima, treba razviti i snabdeti iste adekvatnim i potpuno funkcionalnim sredstvima i opremom koja može doprineti pružanju visoko-kvalitetnih usluga prevođenja, korekture i standardizacije jezika, uključujući rečnike stručnih izraza i kompjuterska sredstva za pomaganje, i sprovođenje treninga o njihovoj upotrebi.
- Sprovođenje temeljne procene potreba i nuđenje već pripremljene izgradnje kapaciteta u relevantnim oblastima, uključujući veštine usmenog i pismenog prevođenja, pravna pitanja i pravne prevode.
- Rad na uspostavljanju Sistema za izdavanje uverenja usmenim i pismenim prevodiocima.
- Podrška formiranju Odeljenja za usmeno i pismeno prevođenje na Filološkom Fakultetu Univerziteta u Prištini, koje bi pokrivalo oba službena jezika (Albanski i Srpski), kao i Odeljenje za Slavistiku.
- Nastavak prikupljanja podataka razvrstanih na osnovu jezika, uključujući zahteve za usmeno prevođenje i pismeno prevođenje dokumenata.
- Razmatranje sistematske i sveobuhvatne upotrebe pokazatelja kao sredstva za praćenje i ocenjivanje (P&O) sprovođenja jezičkih i drugih prava zajednica od strane Skupštine Kosova i drugih institucija, zasnivajući se na nalazima i iskustvima stečenim tokom ove pilot faze.

DODACI

Dodatak 1. Praćenje i Procenjivanje Usaglašenosti sa Zakonom o Upotrebi Jezika uradu Skupštine Kosova (član 5) – Šema Pokazatelja

Vremenski okvir: Svi pokazatelji odnoseće se na period između januara i novembra 2013 godine (biće definisani)

Pokazatelj	Definicija	Razvrstanost	Obrazloženje	Izvori Potvrđivanja	Kategorija
A. Opšte					
1. Zastupljenost jezika u Skupštini Kosova (Član 5.1)	Procentualna vrednost svakog od jezika zastupljenog u Skupštini Kosova, prema maternjem jeziku poslanika u Skupštini.	Razvrstano na osnovu: • Jezika.	Ovaj pokazatelj može biti od pomoći pri proceni potreba za pružanje jezičkih usluga u Skupštini Kosova (pogotovo usluga prevoženja), kroz omogućavanje uvida u zastupljenost jezika u Skupštini Kosova.	- Razgovori u Skupštini Kosova (u Sekretarijatu) <u>FORMULA:</u> - Broj poslanika u Skupštini Kosova (T); - Broj poslanika u Skupštini po jeziku, prema njihovom maternjem jeziku (A, B, C, D, E); - Obračunavanje procentualne vrednosti za svaku grupu: - $(A, B, C, D, E) / T * 100 = X \%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>

B. Mehanizmi i sredstva / Ljudski resursi i kapaciteti

2. Jedinica za jezičke usluge u Skupštini Kosova (Član 5.1, 5.3)	Postojanje jedinice u Skupštini Kosova odgovorne za pružanje jezičkih usluga (usluga usmenog prevođenja, pismenog prevođenja i korekture) Skupštini Kosova i njenim Odborima, na službenim jezicima i jezicima drugih zajednica koji se koriste u radu Skupštine.	N/P	Kao strukturni pokazatelj, ovo je važan preduslov za efikasno sprovođenje odredaba Člana 5, međutim on samo pruža informacije o postojećim strukturama i mora se tumačiti zajedno sa drugim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Organogram irazgovori u Skupštini Kosova (Sekretarijatu)	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Strukturna</i>
3. Jedinica za jezičku standardizaciju u Skupštini Kosova (Član 5.1, 5.3)	Postojanje jedinice u Skupštini Kosova odgovorne za jezičku standardizaciju, za pružanje podrške i usklađivanje usluga usmenog prevođenja, pismenog prevođenja i korekture u Skupštini Kosova.	N/P	Kao strukturni pokazatelj, ovo je važan preduslov za efikasno sprovođenje odredaba Člana 5, međutim on samo pruža informacije o postojećim strukturama i mora se tumačiti zajedno sa drugim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Organogram i razgovori u Skupštini Kosova (Sekretarijatu)	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Strukturna</i>
4. Broj profesionalaca koji pružaju jezičke usluge u Skupštini Kosova (Član 5.1, 5.3)	Broj profesionalaca koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korekturu) Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor. • Maternjeg jezika; • Jezičkih kombinacija	Ovaj pokazatelj ima za cilj procenu kapaciteta za pružanje jezičkih usluga u Skupštini Kosova, kroz procenu broja profesionalaca koji pružaju jezičke usluge, i njihovog maternjeg jezika i kombinacije jezika koje oni koriste u radu.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse)	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Strukturna</i>

5. Nivo poznavanja prvog i drugog stranog jezika ¹⁵¹ među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge u Skupštini Kosova	Nivo poznavanja prvog(B) i drugog stranog jezika(C) među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korekturu) Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor. • Jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj doprinošenje proceni kapaciteta i kvaliteta jezičkih usluga u Skupštini Kosova, kroz procenu poznavanja jezika među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge; on se mora tumačiti zajedno sa drugim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
6. Broj/Procenat profesionalaca koji pružaju jezičke usluge u Skupštini Kosova sa diplomom/diplomama iz oblasti svojih delatnosti	Procenat profesionalaca koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korekturu) u Skupštini Kosova i njenim Odborima, koji poseduju diplomu iz oblasti kojom se bave (npr. diplomirani prevodilac i tumač; Zvanje Magistra u prevođenju i tumačenju, diplomirani lingvista sa glavnim predmetom prevođenje)	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor,	Ovaj pokazatelj ima za cilj da doprinese proceni kapaciteta i kvaliteta jezičkih usluga u Skupštini Kosova kroz procenu procenata profesionalaca koji pružaju usluge prevođenja sa univerzitetskom diplomom iz oblasti kojom se bave (npr. studije prevođenja i tumačenja, ili jezika). Iako univerzitetska diploma iz određene oblasti nije potpuni pokazatelj kvaliteta usluga koje se pružaju, ona je važan faktor koji se mora razmatrati u skladu sa najboljom međunarodnom praksom. Ovaj pokazatelj mora se tumačiti zajedno sa ostalim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge. <u>FORMULA</u> - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga (T); - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga, sa diplomom/diplomama iz oblasti svojih delatnosti (D) - Izračunavanje procentualne vrednosti $D / T * 100 = X \%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>

¹⁵¹ Obično usmeni/pismeni prevodioci imaju jedan maternji jezik (A) – ili dva u slučaju onih koji su bili vaspitavani dvojezično- prvi strani jezik (B) i drugi strani jezik (C). U idealnim uslovima usmeni/pismeni prevodioci treba uglavnom da prevode na jezik A (ili B) da bi osigurali najviši mogući kvalitet pruženih usluga.

7. Broj/Procenat profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova zaduženih za pružanje jezičkih usluga, sa diplomskim ili post-diplomskim studijama Prava.	Procenat profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova zaduženih za pružanje jezičkih usluga (usmeno i pismeno prevođenje i korektura) Skupštini Kosova i njenim Odborima, sa diplomskim ili post-diplomskim studijama Prava .	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da doprinese proceni kapaciteta i kvaliteta jezičkih usluga u Skupštini Kosova kroz procenu procenata profesionalaca koji pružaju usluge prevođenja u Skupštini Kosova sa univerzitetskim zvanjem iz oblasti Prava (to je od posebne važnosti za pismene prevodioce i korektore koji se bave zakonima i amandmanima na zakone i drugim pravnim dokumentima). Iako univerzitetska diploma iz određene oblasti nije potpuni pokazatelj kvaliteta usluga koje se pružaju, ona je važan faktor koji se mora razmatrati u skladu sa najboljom međunarodnom praksom. Ovaj pokazatelj mora se tumačiti zajedno sa ostalim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge. <u>FORMULA</u> - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga (T); - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga, sa diplomskim ili post-diplomskim studijama iz oblasti Prava (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D / T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>
--	--	---	--	--	---

8. Prosek godina radnog iskustva među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge u Skupštini Kosova (Član 5.1, 5.3)	Prosek godina relevantnog radnog iskustva (usmeno i pismeno prevođenje i korektura) profesionalaca koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da doprinese proceni kapaciteta i kvaliteta jezičkih usluga u Skupštini Kosova kroz procenu radnog iskustva profesionalaca koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova i njenim Odborima; on se mora tumačiti zajedno sa ostalim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge. <u>FORMULA</u> - Broj godina prethodnog radnog iskustva u oblasti jezičkih usluga kod svih profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga(A, B, C, D, E...); - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje jezičkih usluga (T); - Izračunavanje proseka: $A+B+C+D...= X$ $X/T= PROSEK$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>
9. Programi obuke namenjeni profesionalcima koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova i njenim Odborima	Pružanje programa obuke u cilju osnaživanja stručnosti, učinka i veština profesionalaca koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korekturu) Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: • Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor. • Teme treninga: a. Izgradnja kapaciteta i veštine;	Ovi pokazatelji imaju za cilj da procene da li su profesionalcima koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korektura) Skupštini Kosova i njenim Odborima ponuđene adekvatne mogućnosti za povećanje njihovog znanja i veština potrebnih za pružanje visoko-kvalitetnih rezultata. Uzimajući u obzir nedostatak univerzitetskog zvanja iz usmenog i pismenog prevođenja na zvaničnim jezicima na Kosovu, kao i opšte	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>

		b. Sredstva IT iostala pomoćna sredstva ¹⁵² ; c. Pravni sistem i razumevanje rada koji se sprovodi u Skupštini.	probleme sa kvalitetom, to je od posebne važnosti u kontekstu Kosova.		
10. Kompjuterska sredstva za pomaganje prevođenju i ostala specijalizovana sredstva za pružanje pomoći pri radu prevodilaca i korektora u Skupštini	Dostupnost kompjuterskih sredstava za pomaganje prevođenju i ostalih specijalizovanih sredstava za pružanje pomoći pri radu profesionalcima koji pružaju jezičke usluge i usluge korekture zvaničnih dokumenata, zvaničnih beleški, zakona i drugih postupaka koji se vode u Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: Kompjuterskih sredstava za pomaganje prevođenju i drugih specijalizovanih sredstava, kao što su Wordfast, Trados, Déjà vu i Star.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalcima koji pružaju prevodilačke usluge i usluge korekture Skupštini Kosova dostupna kompjuterska sredstva za pomaganje prevođenju i ostala specijalizovana sredstva koja mogu doprineti obezbeđivanju efikasnosti, visokog kvaliteta i doslednosti u njihovom radu, u skladu sa najboljom međunarodnom praksom.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
11. Sveobuhvatni jezički sistem za standardizaciju termina, za pružanje podrške i usklađivanje jezičkih usluga u Skupštini Kosova	Postojanje sveobuhvatnog sistema standardizacije jezika da bi se osigurala usklađenost i doslednost u upotrebi terminologije pri pružanju jezičkih usluga Skupštini Kosova.	Razvrstano na osnovu: - Sredstava: a. Priručnici b. Onlajn rečnici; c. Onlajn glosari; d. Terminoloških baza podataka; e. Arhive zakona/zakonodavnih	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li profesionalci koji pružaju prevodilačke usluge i usluge korekture Skupštini Kosova imaju pristup sredstvima i materijalima koji mogu doprineti obezbeđivanju efikasnosti, visokog kvaliteta i doslednosti u njihovom radu, uključujući onlajn rečnike i glosare, u skladu sa	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju podršku procesu standardizacije.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>

¹⁵²Primer: onlajn rečnici i programi za prevođenje kao što su Wordfast, Trados, Déjà vu i Star.

		akata usvojenih od strane Skupštine; f. Baza podataka o dokumentima/ govorima u originalnoj i prevedenoj formi; g. Arhiva prevoda/ elektronskih arhiva.	najboljom međunarodnom praksom.		
C. Uslovi rada					
12. Nivo opterećenosti profesionalaca koji pružaju jezičke usluge zaposlenih u Skupštini Kosova	Nivo opterećenosti (visok, ravnomeran, nizak) profesionalaca koji pružaju jezičke usluge (usmeno i pismeno prevođenje i korekturu) Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: Profesionalne uloge: usmeni prevodilac, pismeni prevodilac, korektor.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružili visoko kvalitetne rezultate. To je od posebne važnosti kad je u pitanju visok nivo stručnosti, istraživanja i pažnje usmerene na detalje potreban pri prevođenju i korekturi složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja) kao i visok nivo koncentracije potreban za pružanje visoko-kvalitetnih usluga usmenog prevođenja. Pored toga, ovaj pokazatelj može	- Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>

			doprineti proceni raspoloživih kapaciteta i nivou efikasnosti jezičkih usluga koje se pružaju.		
13. Prosek neprekidnog radnog vremena posvećenog prevođenju, registrovanog po danu od strane profesionalaca koji pružaju usluge prevođenja u Skupštini Kosova	Prosek neprekidnog radnog vremena posvećenog simultanom prevođenju, registrovan od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova, koji pružaju usluge prevođenja na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom) i drugim priznatim jezicima zajednica (Turskom, Romskom i Bošnjačkom) prilikom plenarnih sednica i drugih zasedanja Skupštine Kosova i njenih Odbora.	Razvrstano na osnovu: • Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružili visoko kvalitetne rezultate. To je naročito važno kad se uzme u obzir visok stepen koncentracije potreban za pružanje visoko kvalitetnih usluga prevođenja; postoji najbolja međunarodna praksa o tome koliko vremena može biti posvećeno neprekidnom prevođenju. Pored toga, ovaj pokazatelj može doprineti proceni raspoloživih kapaciteta i nivou efikasnosti jezičkih usluga koje se pružaju.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse i Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga); - Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge. <u>FORMULA</u> - Broj neprekidnih radnih sati posvećen prevođenju tokom dana, registrovan od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini da pružaju usluge prevođenja (A, B, C, D, E...); - Broj profesionalaca zaposlenih u Skupštini da pružaju usluge prevođenja (T); - Izračunavanje proseka $A+B+C+D+E...= X$ $X / T = \text{PROSEK}$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>
14. Prosečan broj strana koje treba da budu prevedene i korigovane dnevno od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini	Prosečan broj strana koje treba da budu prevedene i korigovane dnevno od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova, pružanje njihovih usluga pri prevođenju i korigovanju službenih	Razvrstano na osnovu: Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružili visoko kvalitetne rezultate. To je od posebne važnosti kad je u	- Anketa među profesionalcima koji pružaju jezičke usluge. <u>FORMULA</u> - Broj strana koje treba da budu prevedene dnevno, od strane	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>

Kosova zaduženih za pružanje podrške pri prevođenju i korekturi.	dokumenata, službenih beleški, zakona i drugih procedura koje se sprovode u Skupštini Kosova i njenim Odborima, na Albanski i Srpski jezik.		pitaju visok nivo stručnosti, istraživanja i pažnje usmerene na detalje, potreban pri prevođenju i korekturi složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja). Pored toga, ovaj pokazatelj može doprineti proceni raspoloživih kapaciteta i nivou efikasnosti jezičkih usluga koje se pružaju.	profesionalaca zaposlenih u Skupštini za pružanje usluga prevođenja i korekture (A, B, C, D, E...); - Broj ljudi zaposlenih u Skupštini za pružanje usluga prevođenja i korekture (T); - Izračunavanje proseka: $A+B+C+D+E = X$ $X / T = \text{PROSEK}$	
15. Ukupan broj stranaprevedenih i korigovanih od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova zaduženih za pružanje pomoći pri prevođenju i korekturi	Ukupan broj stranaprevedenih i korigovanih od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova, zaduženih za pružanje usluga prevođenja i korekture službenih dokumenata, službenih beleški, zakona i drugih delatnosti Skupštine Kosova i njenih Odbora, na Albanski i Srpski jezik.	Razvrstanje na osnovu: • Vrste dokumenata: službeni dokumenti; službene beleške; zakoni i drugi delatnosti, itd. • Aktivnost: Prevođenje, korektura.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružili visoko kvalitetne rezultate. To je od posebne važnosti kad je u pitanju visok nivo stručnosti, istraživanja i pažnje usmerene na detalje, potreban pri prevođenju i korekturi složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja). Pored toga, ovaj pokazatelj može doprineti proceni raspoloživih kapaciteta i nivou efikasnosti jezičkih	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica jezičkih usluga i Jedinica standardizacije).	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>

			usluga koje se pružaju.		
16. Ukupan broj sastanaka tokom kojih su usluge prevođenja bile pružene od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova za pružanje usluga prevođenja u Skupštini Kosova	Ukupan broj sastanaka tokom kojih su usluge prevođenja bile pružene od strane profesionalaca zaposlenih u Skupštini Kosova za pružanje usluga prevođenja u Skupštini Kosova (Albanskom i Srpskom) i drugim priznatim jezicima zajednica (Turskom, Romskom i Bošnjačkom).	Razvrstanje na osnovu: Vrste sastanaka: Sastanci odbora, plenarne sednice, itd.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju jezičke usluge Skupštini Kosova adekvatno opterećeni da bi pružili visoko kvalitetne rezultate. Pored toga, ovaj pokazatelj može doprineti proceni raspoloživih kapaciteta i nivou efikasnosti jezičkih usluga koje se pružaju.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica jezičke usluge i Jedinica za standardizaciju)	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>
17. Vreme dostupno za prevođenje i korektur zakonika i mandmana unutar Skupštine Kosova	Vremenski rok dat je jezičkim profesionalcima zaposlenim u Skupštini Kosova da prevedu, revidiraju, usklade i/ili koriguju zakone i mandmane.	Razvrstanje na osnovu: - Jedinica: Jedinica jezičke usluge; Jedinica za standardizaciju. - Aktivnosti: Prevođenje, korektura i usklađivanje jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li su profesionalci koji pružaju usluge prevođenja u Skupštini Kosova pružili adekvatno vreme i uski okvir za postizanje visokog kvaliteta rezultata. To je od posebne važnosti kad je u pitanju visok nivo stručnosti, istraživanja i pažnje usmerene na detalje, potreban pri prevođenju i korekturi složenih pravnih dokumenata (koji će postati pravno obavezujući nakon njihovog usvajanja).	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica jezičke usluge i Jedinica za standardizaciju).	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>
D. Finansijski resursi					
18. Broj/Procenat	Broj/Procenat budžeta Skupštine	N/P	Ovaj pokazatelj ima za cilj pružanje	- Razgovori u Skupštini Kosova	- <i>Kvantitativna</i>

budžeta Skupštine namenjenog za jezičke usluge koje se pružaju Skupštini Kosova	izdvojen za finansiranje pružanja jezičkih usluga (usmenog i pismenog prevođenja i korekture) Skupštini Kosova i njenim Odborima.		budžetskih informacija povezanih sa jezičkim uslugama u Skupštini Kosova. To je važan faktor koji mora biti razmotren prilikom sveobuhvatne procene kapaciteta i kvaliteta određenih usluga, i mora se tumačiti zajedno sa ostalim kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima.	(Odeljenje za Ljudske Resurse, Jedinica za Jezičke Usluge, Finansijsko Odeljenje). <u>FORMULA</u> - Ukupan budžet Skupštine za prošlu godinu (T); - Budžet Skupštine izdvojen za finansiranje Jedinice za Jezičke Usluge tokom prošle godine (D) ; - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D / T * 100 = X\%$	- <i>Proces</i>
19. Broj/Procenat budžeta Skupštine izdvojen za pod-ugovaranje prevodilačkih usluga pruženih Skupštini Kosova	Broj/Procenat budžeta Skupštine izdvojen za finansiranje pod-ugovorenih jezičkih usluga (usmeno i pismeno prevođenje i korektura) pruženih Skupštini Kosova i njenim Odborima.	Razvrstano na osnovu: • Jezičkih usluga: usmeno prevođenje, pismeno prevođenje, korektura.	Ovaj pokazatelj ima za cilj merenje potrebe Skupštine Kosova za pod-ugovaranje jezičkih usluga; to se mora proceniti zajedno sa sredstvima izdvojenim za jezičke usluge koje se pružaju.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Odeljenje za Ljudske Resurse, Jedinica za Jezičke Usluge, Finansijsko Odeljenje). <u>FORMULA</u> - Ukupan budžet Skupštine izdvojen za finansiranje Jedinice za Jezičke Usluge (T); - Novac utrošen za finansiranje pod-ugovorenih jezičkih usluga (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D / T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Proces</i>

E. Odgovaranje na zahteve

20. Broj/Procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za pomoć prevodilaca podnetih od strane poslanika u Skupštini Kosova čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski (Članovi 5.1, 5.2)	Ukupan broj i procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za pružanje usluga prevođenja podnetih od strane poslanika u Skupštini Kosova čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski, i kojima je potreban prevod sa/na Albanskog/i i/ili Srpskog/i.	Raznovrstano na osnovu: Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da izmeri da li je pravilno i u skladu sa zakonom odgovoreno na zahtev za pomoć prevodilaca podnet od strane poslanika u Skupštini, čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski. Nalazi treba da budu procenjeni zajedno sa drugim pokazateljima kojima se mere kapaciteti za pružanje jezičkih usluga na tim jezicima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga). <u>FORMULA</u> - Ukupan broj zahteva za pomoć prevodilaca tokom prošle godine (T); - Broj odgovorenih zahteva za pomoć prevodilaca tokom prošle godine (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D/T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>
21. Broj/Procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za pomoć prevodilaca podnetih od strane članova Odbora Skupštine Kosova (Članovi 5.1, 5.2)	Ukupan broj i procenat pravovremeno odgovorenih zahteva za pružanje usluga prevođenja podnetih od strane članova Odbora Skupštine Kosova na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom) i drugim priznatim jezicima zajednica (Turskom, Bošnjačkom i Romskom).	Razvrstano na osnovu: Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da izmeri da li je ispravno odgovoreno na potrebu članova Odbora Skupštine Kosova za pomoć od strane prevodilaca, u skladu sa zakonom. Nalazi treba da budu procenjeni zajedno sa drugim pokazateljima kojima se mere kapaciteti za pružanje jezičkih usluga na tim jezicima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga). <u>FORMULA</u> - Ukupan broj zahteva za pomoć prevodilaca tokom prošle godine (T); - Broj odgovorenih zahteva za pomoć prevodilaca tokom prošle godine (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D/T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>

22. Broj/Procenat dokumenata podnetih od strane poslanika u Skupštini Kosova na Turskom, Bošnjačkom ili Romskom jeziku prevedenih na Albanski i Srpski jezik <i>(biće razmotreno)</i> (Član 5.2)	Ukupan broj i procenat dokumenata podnetih od strane poslanika u Skupštini Kosova i njenih Odbora (npr. dnevni red i beleške), čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski, prevedenih na Albanski i Srpski jezik.	Razvrstano na osnovu: Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da izmeri nivo potrebe za pomoć od strane prevodilaca poslanicima u Skupštini čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski. Nalazi treba da budu procenjeni zajedno sa drugim pokazateljima kojima se mere kapaciteti za pružanje jezičkih usluga na tim jezicima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga). <u>FORMULA</u> - Ukupan broj određenih dokumenata podnetih za prevođenje tokom prošle godine (T); - Broj određenih dokumenata prevedenih na službene jezike tokom prošle godine (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D/T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>
23. Broj/Procenat odgovora zatraženih na originalnom jeziku koji koristi poslanik u Skupštini Kosova (Turskom, Bošnjačkom ili Romskom). <i>(biće razmotreno)</i> (Član 5.2)	Ukupan broj i procenat odgovora datih na Turskom, Bošnjačkom ili Romskom jeziku poslanicima u Skupštini Kosova čiji maternji jezik nije Albanski ili Srpski.	Razvrstano na osnovu: Kombinacije jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li je na pravi način odgovoreno na potrebu za uslugama prevođenja za poslanike u Skupštini čiji je maternji jezik Turski, Bošnjački ili Romski. Nalazi treba da budu procenjeni zajedno sa drugim pokazateljima kojima se mere kapaciteti za pružanje jezičkih usluga na tim jezicima.	- Razgovori u Skupštini Kosova (Jedinica za Pružanje Jezičkih Usluga). <u>FORMULA</u> - Ukupan broj odgovora na određene dokumente tokom prošle godine (T); - Broj zatraženih odgovora na određene dokumente prevedene na određeni maternji jezik tokom prošle godine (D); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $D/T * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>

F. Dostupnost i kvalitet					
24. Broj/Procenat nacrtu zakona predstavljenih u Skupštini Kosova prevedenih na Albanski i Srpski jezik (Član 5.4) (u saglasnosti sa Članom 52.1 Poslovnika o Radu Skupštine Kosova)	Ukupan broj i procenat nacrtu zakona prevedenih na Albanski i Srpski jezik prilikom predstavljanja u Skupštini Kosova, u oba formata, štampanom i elektronskom.	Razvrstano na osnovu: Jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen Zakonom o Upotrebi Jezika (Čl. 5.4) i Poslovnikom o Radu Skupštine Kosova (Čl. 52.1).	- Utvrdjivanje činjenica putem ispitivanja baze podataka/arhive Skupštine Kosova. <u>FORMULA</u> - Broj nacrtu zakona predstavljenih Skupštini tokom prošle godine (D) - Broj nacrtu zakona predstavljenih Skupštini tokom prošle godine, prevedenih na Albanski i Srpski jezik (T) - Izračunavanje procentualne vrednosti: $T / D * 100 = X\%$	- Kvantitativna - Ishod
25. Kvalitet originala i prevedenih nacrtu zakona predstavljenih Skupštini Kosova, na Albanskom i Srpskom jeziku. (Član 5.4)	Nivo kvaliteta (dobro, prihvatljivo, ispod standarda¹⁵³) originalnih i prevedenih nacrtu zakona predstavljenih Skupštini Kosova, na Albanskom i Srpskom jeziku (službeni jezici).	Razvrstano na osnovu: - Jezika; - Nivoa kvaliteta; - Zvaničnog organa koji ga je objavio.	Ovaj pokazatelj ima za cilj procenu kvaliteta usluga prevođenja i korekture pruženih od strane organa zaduženog za izradu i objavljivanje nacrtu zakona (npr. ministarstva, Skupština), Pored toga, smatra se da je korisno da se proceni kvalitet originalnih nacrtu zakona, pošto problemi sa njima takođe mogu uticati na prevedene dokumente.	- Izrada sistema procenjivanja u cilju ocenjivanja nivoa kvaliteta prevoda; - Primena tog sistema na reviziju i procenu kvaliteta prevoda određenih dokumenata; - Upoznavanje sa ukupnim brojem određenih dokumenata (T); - Upoznavanje sa brojem dokumenata pod svakim nivoom kvaliteta (A, B, C) i udelom koji oni imaju u celini (T);	- Kvalitativna - Proces

¹⁵³Sistem razvijen od strane eksperta ECMI Kosovo za jezike.

				$\{ (A, B, C) / T \} * 100 = X\%$ - Izrada kvalitativnog zaključka kroz analizu stečenih podataka.	
26. Procedura u Skupštini Kosova vraćanje nacrtaza konainstitucijamakoje su ih objavile radirevidiranje jezika	Postojanje procedure u Skupštini Kosova vraćanje nacrtaza konainstitucijamakoje su ih objavile (npr. ministarstvima) zarevidiranje jezika (prevođenje, korekturailistandardizacija) kadakriterijumikvalitetanisu ispunjeni.	N/P	Ovaj pokazatelj ima cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen Zakonom o Upotrebi Jezika (Čl. 5.4) i Poslovnikom o Radu Skupštine Kosova (Čl. 52.1).	- Razgovori u Skupštini Kosova (Sekretarijat).	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
27. Broj/procenat nacrtaza koje su ih objavile radirevidiranje jezika	Broj/procenat predstavljenih nacrtaza koje su ih objavile radirevidiranje jezika (prevođenje, korekturailistandardizacija).	N/P	Ovaj pokazatelj ima cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen Zakonom o Upotrebi Jezika (Čl. 5.4) i Poslovnikom o Radu Skupštine Kosova (Čl. 52.1).	- Razgovori u Skupštini Kosova (Sekretarijat).	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
28. Broj/Procenat amandmana na nacrt zakona, predstavljene od strane Skupštine Kosova, prevedenih na Albanski ili Srpski jezik (Član 5.4) (u saglasnosti sa Članom	Ukupan broj i procenat amandmana na nacrt zakona, predstavljenih od strane Skupštine Kosova, prevedenih na Albanski ili Srpski jezik, u oba formata, štampanom i elektronskom ¹⁵⁴ .	Razvrstano na osnovu: Jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen Zakonom o Upotrebi Jezika (Čl. 5.4) i Poslovnikom o Radu Skupštine Kosova (Čl. 52.1).	- Utvrđivanje činjenica putem ispitivanja baze podataka/arhive Skupštine Kosova. <u>FORMULA</u> - Broj amandmana izrađenih tokom prošle godine (D) - Broj amandmana izrađenih tokom prošle godine, prevedenih na Albanski ili Srpski jezik (T)	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>

¹⁵⁴ Kako je naglašeno u Poslovniku o Radu Skupštine Kosova, kada se nacrt zakona predstavlja u Skupštini, on treba da bude predstavljen u štampanoj i, po mogućnosti, u elektronskoj verziji (Poslovnik o Radu Skupštine Kosova, Član 52.1).

52.1 Poslovnika o Radu Skupštine Kosova)				- Izračunavanje procentualne vrednosti: $T / D * 100 = X\%$	
29. Kvalitet originalnih i prevedenih amandmana na nacрте zakona predstavljenih od strane Skupštine Kosova, na Albanskom i Srpskom jeziku. (Član 5.4)	Nivo kvaliteta (dobar, prihvatljiv, ispod standarda ¹⁵⁵) originalnih i prevedenih amandmana na nacрте zakona predstavljenih od strane Skupštine Kosova, na Albanskom i Srpskom jeziku.	Razvrstano na osnovu: • Jezika; • Nivoa kvaliteta.	Ovaj pokazatelj ima za cilj procenu kvaliteta usluga prevođenja i korekture pruženih od strane Skupštine Kosova. Pored toga, smatra se da je korisno da se proceni kvalitet originalnih nacрта zakona, pošto problemi sa njima takođe mogu uticati na prevedene dokumente.	- Izrada sistema procene da bi se ocenio nivo kvaliteta prevoda; - Primena tog sistema na reviziju i procenu kvaliteta prevoda određenih dokumenata; - Upoznavanje sa ukupnim brojem određenih dokumenata (T); - Upoznavanje sa brojem dokumenata pod svakim nivoom kvaliteta (A, B, C) i udelom koji oni imaju u celini (T); $\{ (A, B, C) / T \} * 100 = X\%$ - Izrada kvalitativnog zaključka kroz analizu stečenih podataka.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Process</i>
30. Broj/Procentat zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova izdatih i objavljenih na Albanskom i Srpskom jeziku (Član 5.4)	Ukupan broj i procentat usvojenih zakona prevedenih na Albanski i Srpski jezik, prilikom predavljanja Skupštini Kosova, u oba formata, štampanom i elektronskom jeziku	Razvrstano na osnovu: • Jezika.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen <i>Zakonom o Upotrebi Jezika</i> (Čl. 5.4) i <i>Poslovníkom o Radu Skupštine Kosova</i> (Čl. 52.1).	- Utvrđivanje činjenica putem ispitivanja baze podataka/arhive Skupštine Kosova. <u>FORMULA</u> - Broj zakona usvojenih tokom prošle godine (D); - Broj zakona usvojenih tokom prošle godine, prevedenih na Albanski i Srpski jezik (T); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $T / D * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>

¹⁵⁵ Sistem razvijen od strane eksperta ECMI Kosovo za jezike.

31. Kvalitet originalnih i prevedenih zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova, izdatih i objavljenih na Albanskom i Srpskom jeziku (Član 5.4)	Nivo kvaliteta (dobar, prihvatljiv, ispod standarda¹⁵⁶) originalnih i prevedenih zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova, izdatih i objavljenih na Albanskom i Srpskom jeziku.	Razvrstano na osnovu: • Jezika; • Nivoa kvaliteta.	Ovaj pokazatelj ima za cilj procenu kvaliteta usluga prevođenja i korekture pruženih od strane Skupštine Kosova. Pored toga, smatra se da je korisno da se proceni kvalitet originalnih nacrti zakona, pošto problemi sa njima takođe mogu uticati na prevedene dokumente.	- Izrada sistema procene da bi se ocenio nivo kvaliteta prevoda; - Primena tog sistema na reviziju i procenu kvaliteta prevoda određenih dokumenata; - Upoznavanje sa ukupnim brojem određenih dokumenata (T); - Upoznavanje sa brojem dokumenata pod svakim nivoom kvaliteta (A, B, C) i udelom koji oni imaju u celini (T); $\{ (A, B, C) / T \} * 100 = X\%$ - Izrada kvalitativnog zaključka kroz analizu stečenih podataka.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
32. Broj/Procenat zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova objavljenih na Bošnjačkom i Turskom jeziku (Član 5.4)	Ukupan broj i procenat usvojenih zakona prevedenih na Bošnjački i Turski jezik prilikom predavljanja Skupštini Kosova, u oba formata, štampanom i elektronskom.	Razvrstano na osnovu: • Jezika;	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni da li se prevođenje i objavljivanje zakona odvija na način ustanovljen <i>Zakonom o Upotrebi Jezika</i> (Čl. 5.4) i <i>Poslovnikom o Radu Skupštine Kosova</i>(Čl. 52.1).	- Utvrđivanje činjenica putem ispitivanja baze podataka/arhive Skupštine Kosova. <u>FORMULA</u> - Broj zakona usvojenih tokom prošle godine (D); - Broj zakona usvojenih tokom prošle godine, prevedenih na Bošnjački i Turski jezik (T); - Izračunavanje procentualne vrednosti: $T / D * 100 = X\%$	- <i>Kvantitativna</i> - <i>Ishod</i>

¹⁵⁶Sistem razvijen od strane eksperta ECMI Kosovo za jezike.

33. Kvalitet prevedenih zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova, objavljenih na Bošnjачkom i Turskom jeziku (Član 5.4)	Nivo kvaliteta (dobar, prihvatljiv, ispod standarda¹⁵⁷) prevedenih zakona usvojenih od strane Skupštine Kosova, objavljenih na Bošnjачkom i Turskom jeziku.	Razvrstano na osnovu: • Jezika; • Nivoa kvaliteta.	Ovaj pokazatelj ima za cilj procenu kvaliteta usluga prevođenja i korekture pruženih od strane Skupštine Kosova.	- Izrada sistema procene da bi se ocenio nivo kvaliteta prevoda; - Primena tog sistema na reviziju i procenu kvaliteta prevoda određenih dokumenata; - Upoznavanje sa ukupnim brojem određenih dokumenata (T); - Upoznavanje sa brojem dokumenata pod svakim nivoom kvaliteta (A, B, C) i udelom koji oni imaju u celini (T); $\{ (A, B, C) / T \} * 100 = X\%$ - Izrada kvalitativnog zaključka kroz analizu stečenih podataka.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>
34. Kvalitet usluga prevođenja u Skupštini Kosova i njenim Odborima (Član 5.1)	Nivo kvaliteta (dobar, prihvatljiv, ispod standard) pruženih usluga prevođenja na službenim jezicima (Albanskom i Srpskom) i priznatim jezicima drugih zajednica (Turskom, Bošnjачkom i Romskom), prilikom plenarnih sednica i drugih zasedanja Skupštine Kosova i njenih Odbora.	Razvrstano na osnovu: • Kombinacije jezika; • Skupštine Kosova i Odbora Skupštine Kosova.	Ovaj pokazatelj ima za cilj da proceni kvalitet prevodilačkih usluga Skupštine Kosova i njenih Odbora, kako je ocenjeno od strane završnih korisnika (Poslanika u Skupštini).	- Anketa među poslanicima u Skupštini.	- <i>Kvalitativna</i> - <i>Proces</i>

¹⁵⁷ Sistem razvijen od strane eksperta za jezike angažovanog od strane ECMI Kosovo.

Dodatak 2.Kvalitet usmenog i pismenog prevođenja

Sistem procenjivanja

Uvod

Sistem stepenovanja predstavljen u daljem tekstu služi kvalitativnoj proceni proizvoda usmenog i pismenog prevođenja za jezičkog aspekta. Postoje tri jezička faktora koji treba da budu procenjeni (značenje, oblik i usaglašenost), i za svaki od njih postoje tri tačke ocenjivanja na mernoj skali, a to su: “dobar”, “prihvatljiv” i “ispod standarda”. Minimalna potreba za svaki faktor (značenje, oblik, usaglašenost) je “prihvatljiv”.

- Uspešno usmeno/pismeno prevođenje bilo bi kategorizovano kao “dobro”.
- ‘Prihvatljivo’ usmeno/pismeno prevođenje bi zahtevalo reviziju.
- Usmeno/pismeno prevođenje kategorizovano kao “ispod standarda” bilo bi ispod standarda kvaliteta.

Ključni termini

- 1 Izvorni jezik:Jezik originalnog teksta/govora ili jezikakojeg se sprovodi prevođenje
- 2 Ciljani jezik:Jezik prevedenog teksta/usmeno prevedenog govora ili jezikanakoji se sprovodi usmeno/pismeno prevođenje
- 3 Izvorni tekst: Tekst na izvornom jeziku ili originalni tekst
- 4 Ciljani tekst: Tekst na ciljanom jeziku ili prevedeni tekst
- 5 Izvorni govor: Govor na izvornom jeziku ili originalni govor
- 6 Ciljani govor: Govor na ciljanom jeziku ili prevedeni govor

Kvalitet prevoda – Sistemocenjivanja

- **Prevodznačenja** odnosi se na preciznost prevoda ili prevod značenja ili glavne poruke sa izvornog jezika na ciljani jezik. Greške u značenju bile bi greške koje bi promenile smisao iz izvornog teksta u ciljanom tekstu. Te greške mogu varirati, od pogrešnog prevoda određene reči čime bi u potpunosti bilo promenjeno značenje rečenica iz izvornog na ciljani jezik.
- **Prevodoblika** odnosi se na tačnost ciljanog jezika: upotreba struktura rečenica u ciljanom jeziku, izgovor i znaci interpunkcije. Greške u obliku bile bi greške u redosledu reči, izgovoru, interpunkciji itd. Upotreba pogrešnog redosleda reči i interpunkcije može učiniti ciljani tekst nerazumljivim.
- **Usaglašenost** se odnosi na izbor pravnog jezika i terminologije u ciljanom tekstu. Terminologija mora biti usaglašena sa temom/oblasti prevođenja (npr. Zakoni, pravni dokumenti) i mora se koristiti dosledno, tj. ne sme varirati u prevedenom dokumentu ili od jednog prevoda do drugog.

	Dobar	Prihvatljiv	Ispod standarda
Značenje	Potpuno precizno prevođenje značenja sa izvornog na ciljani jezik	Značenje je istovetno u izvornom i ciljanom tekstu dokle god je reč o osnovnoj poruci, ali neka dodatna informacija (koja nije ključna za značenje/poruku) prevedena je pogrešno ili je izostavljena iz ciljanog teksta	Značenje/poruka menja oblik između izvornog i ciljanog jezika
Oblik	Ciljani tekst je u potpunosti verodostojan strukturi rečenica, izgovoru i interpunkciji u ciljanom jeziku	Ciljani tekst ne primenjuje strukturu rečenica, izgovor, i/ili interpunkciju ciljanog jezika, ali to ne utiče na nerazumljivost ciljanog teksta	Ciljani tekst sadrži netačnu strukturu rečenica, izgovor i interpunkciju u izvornom jeziku i to utiče na nerazumljivost ciljanog teksta
Usaglašenost	Ciljani tekst dosledno primenjuje pravni jezik i terminologiju	Ciljani tekst primenjuje pravni jezik i terminologiju, ali to je nedosledno (npr. dvaili više termina se koriste za naglašavanje istog fenomena)	Ciljani tekst nije usaglašen sa relevantnim/pravnim jezikom i terminologijom

Kvalitet usmenog prevoda – Sistem ocenjivanja

- Usmeni prevod **značenja** odnosi se na preciznost usmenog prevoda ili usmeni prevod značenja ili glavne poruke sa izvornog jezika na ciljani jezik. Greške u značenju bile bi greške koje bi promenile smisao iz izvornog govora u ciljanigovor. Te greške mogu varirati, od pogrešnog prevoda određene reči čime bi u potpunosti bilo promenjeno značenje izgovorenih rečenica iz izvornog na ciljani jezik.
- Prevod **oblika** odnosi se na tačnost ciljanog jezika: upotreba struktura rečenica u ciljanom jeziku, i modela intonacije. Greške u obliku bile bi greške u redosledu reči i intonaciji (npr. naglašena rečenica ili reči u rečenici koje su naglašene). Upotreba pogrešnog redosleda reči i intonacije može uticati na razumevanje ciljanog govora od strane slušaoca.
- **Usaglašenost** se odnosi na izbor pravnog jezika i terminologije u ciljanom govoru. Terminologija mora biti usaglašena sa temom/oblasti usmenog prevođenja (npr. zasedanja/konferencije u vezi sa usvajanjem zakona) i mora se koristiti dosledno, tj. ne sme varirati pri usmenom prevođenju ili od jednog usmenog prevođenja do drugog.

	Dobar	Prihvatljiv	Ispod standarda
Značenje	Potpuno precizno usmeno prevođenje značenja sa izvornog na ciljani jezik	Značenje je istovetno u izvornom i ciljanom govoru dokle god je reč o osnovnoj poruci, ali neka dodatna informacija (koja nije ključna za značenje/poruku) je usmeno prevedena pogrešno ili je izostavljena iz ciljanog govora	Značenje/poruka se razlikuje u izvornom i ciljanom govoru
Oblik	Ciljani govor je u potpunosti verodostojan strukturi rečenica u ciljanom jeziku i uglavnom koristi modele intonacije ciljanog jezika.	Ciljani govor ne primenjuje redosled reči u ciljanom jeziku i modele intonacije u potpunosti, ali to ne utiče na razumljivost.	Ciljani govor ne primenjuje strukturu rečenica i intonaciju ciljanog jezika, zbog čega slušalac ima problem da razume ciljani govor
Usaglašenost	Ciljani govor dosledno primenjuje pravni jezik i terminologiju	Ciljani govor primenjuje pravni jezik i terminologiju, ali to je nedosledno. Dva ili više termina se koriste za naglašavanje istog fenomena	Ciljani govor nije usaglašen sa relevantnim/pravnim jezikom i terminologijom

Dodatak 3. Zakonodavni proces na Kosovu i Mehanizmi za reviziju jezika

Zakonodavna inicijativa i procesizrade Nacrta

Ustavprepoznaje mogućnost da se predloži novo ili dopuni postojeće zakonodavstvo, koju imaju:

- Predsednik Republike Kosovo;
- Vlada;
- Poslanici u Skupštini (uključujući Odbore, Poslanika u Parlamentu podržanog od strane pet poslanika ili Parlamentarne Grupe);
- Više od deset hiljada građana, kako je prepisano zakonom.

Na zakonodavnom nivou, Poslanik u Skupštini, Skupštinski Odbor ili Parlamentarna Grupa mogu predložiti glasanje. Mišljenje Vlade biće uzeto u obzir ali je ono neophodno za njegovo predstavljanje na plenarnoj sednici na kojoj će se razgovarati o odobravanju glasanja. Vlada je odgovorna za izradu nacrta zakona u roku od 3 meseca od njegovog odobravanja.

Tokom izrade nacrta na izvršnom nivou, svako Ministarstvo, kao i KPV (Kabinet Predsednika Vlade), priprema njihovu zakonodavnu strategiju zajedno sa početnom Procenom regulatornog uticaja (PRU) i početnom Procenom finansijskog uticaja (PFU) predloženih zakona. S tim u vezi, kada Vlada usvoji Godišnju zakonodavnu strategiju, formira se Opštinska Radna Grupa (ORG) radi otpočinjanja procesa izrade nacrta. Kada početni nacrt bude izrađen, on biva revidiran, zajedno sa PRU i PFU, od strane sledećih institucija u ovde navedenom redosledu: Stalni Sekretar, Kancelarija za Usluge Pravne Podrške (KUPP), imenovane Vladine Radne Grupe (VRG), Ministarstva Ekonomije i Finansija (MEF) i Agencije za Koordinaciju Razvoja i Evropske Integracije (AKREI), koja takođe revidira i proizvodi završnu PFU i Izjavu o Usklađenosti sa zakonodavstvom EU. Do kraja procedure izrade nacrta, institucija koja izdaje zakon odgovorna je za prevođenje završnog nacrta zakona, koji onda biva podnet KUPP radi proceduralne usaglašenosti i Stalnom Sekretaru KPV radi odobravanja. Na kraju, Vlada razmatra završni nacrt zakona i:

1. Odobrava ga;	4. Zahteva motivisanu reviziju; ili
2. Odobrava ga uz podnošenje amandmana;	5. Odbija ga.
3. Odlaze ga za kasniju reviziju;	

Kada završni nacrt bude odobren od strane vlade, on biva poslat Direkciji za jezičku standardizaciju Skupštine Kosova za reviziju, pre njegovog predstavljanja Skupštini. Direkcija za jezičku uslugu Skupštine Kosova ima rok od 10 radnih dana da izradi preliminarni izveštaj u kojem će naglasiti jezičke i druge greške koje se nalaze u tekstu određenog zakona.

Procedura usvajanja zakona od strane Skupštine

Nakon što završni nacrt zakona bude završen, Skupština je odgovorni organ za usvajanje zakona. Ovaj proces sastoji se od pet faza:

1. **Predstavljanje Zakona u Skupštini:** Nacrt osnovnih zakona uvek biva predstavljen Poslasticima u Skupštini radi dalje diskusije. Sledeći organi mogu da predstavljaju takve zakone: a) Vlada; b) skupštinski odbor; c) poslanik u Skupštini podržan od strane drugih pet poslanika koji su potpisali nacrt zakona; ili d) Parlamentarna Grupa.

U ovoj fazi, preliminarne izveštaje Direkcije za jezičku standardizaciju Skupštine Kosova biva poslat relevantnom Odboru. Ukoliko ti Odbori odobre predložene izmene i zapažanja, oni bivaju predstavljeni Direkciji za jezičku standardizaciju pre usvajanja zakona i njegovog stupanja na snagu. Direkcija za jezičku standardizaciju ima 10 konzekutivnih dana da završi tu proceduru.

2. **Prvo čitanje:** Tokom prvog čitanja nikakvi amandmani na nacrt zakona ne mogu biti predloženi i nacrt zakona se ne ispituje detaljno. Poslanici samo razmatraju da li opseg nacrta zakona odgovara potrebi.

Tokom prvog čitanja nacrta zakona u Skupštini Kosova, poslanici mogu proceniti pravni i/ili jezički kvalitet nacrta zakona i glasati da li on treba da on bude vraćen instituciji koja ga je predložila radi pravnih i/ili jezičkih poboljšanja.

3. **Drugo čitanje:** Ono se sastoji uglavnom od razmatranja i glasanja o predloženim amandmanima i članovima. Kao prvo, diskusije se sprovode u skupštinskim odborima, u kojima je moguće aktivno učešće spoljnih eksperata i relevantnih organizacija, a nakon toga na plenarnim sednicama tokom kojih poslanici glasaju o dopunjenim članovima i novim amandmanima. Amandmani, koji bivaju prevedeni od strane Skupštinske Jedinice za prevođenje mogu biti predloženi od strane Vodećeg Odbora, stalnih odbora, Vlade, ili Parlamentarne Grupe. Ukoliko se konačno razmatranje svih predloženih amandmana sprovede u ovoj fazi, i ako odluka bude doneta, proces odmah prelazi u fazu pet.

Nakon drugog čitanja (ukoliko ne bude trećeg čitanja), svi amandmani na zakon bivaju prevedeni na Srpski jezik od strane Prevodilačke jedinice Skupštine Kosova. Nakon što budu prevedeni, amandmani bivaju prosleđeni Direkciji za jezičku standardizaciju Skupštine Kosova, gde oni bivaju usklađeni i uključeni u konačan zakon, pre njegovog usvajanja i stupanja na snagu.

4. **Treće čitanje (opciono):** Ovaj korak sprovede se samo ako dođe do neuspešnog odobravanja u prethodnoj fazi, i na osnovu zahteva podnetog od strane organa koji je sponzorisao zakon. U tom kontekstu, novi amandmani mogu biti predloženi i sprovodi se novo glasanje.
5. **Usvajanje i stupanje na snagu:** Usvajanje zakona je konačno odobravanje teksta zakona uz potpisivanje od strane Predsednika Skupštine. U praksi, čin usvajanja (glasanje) događa se na istoj plenarnoj sednici tokom koje je održano drugo ili treće čitanje. Jednom kada bude usvojen, zakon stupa na snagu 15 dana od dana njegovog objavljivanja u Službenom Glasniku Republike Kosovo. Na kraju, zakon biva proglašen potpisivanjem od strane Predsednika Republike Kosovo. Predsednik ima pravo da odbije i vrati zakon Skupštini. U tom kontekstu, Skupština može odlučiti da prihvati primedbu ili proglasi zakon većinom glasova svih poslanika.

Konačno, kada zakon bude proglašen, on biva preveden na Turski i Bošnjački jezik od strane Prevodilačke jedinice Službenog Glasnika.

BIBLIOGRAFIJA

Kosovsko zakonodavstvo:

- *Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo*, 2010.
- *Ustav Republike Kosovo*, 2008.
- *Zakon br.02/L-37 o upotrebi jezika*, 2006.
- *Zakon br.03/L-047 o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu*, 2008.
- *Zakon br.03/L-215 o pristupu javnim dokumentima*, 2010.

Međunarodni i regionalni instrumenti:

- Council of Europe, *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 1.februar 1995, ETS 157, dostupno na adresi: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36210.html> (konsultovano 22. novembra 2013).
- Council of Europe: Parliamentary Assembly, *Advisory Committee on the Framework Convention, Thematic Commentary n°3: Language Rights*, Strazbur, 5.jul 2012, ACFC/44DOC, dostupno na adresi: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_CommentaryLanguage_en.pdf (konsultovan 24. novembra 2013).
- Council of Europe: Parliamentary Assembly, *The European Charter for Regional or Minority Languages*, 21.oktobar 2010, Dok. 12422, dostupno na adresi: <http://www.refworld.org/docid/4d8b18322.html> (konsultovano 15.decembra 2013).
- Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*, usvojeno u Kopenhagenu 29. juna 1990, dostupno na adresi: http://www.osce.org/documents/odihr/1990/06/13992_en.pdf (konsultovan 20. novembra 2013).
- Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities*, High Commissioner on National Minorities, 1.februar 1998, dostupno na adresi: <http://www.refworld.org/docid/3dde546e4.html> (konsultovano 21.novembra 2013).
- UN General Assembly, *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, 20.decembar 1993, A/RES/48/138, dostupno na adresi: <http://www.refworld.org/docid/3b00f302c.html> (konsultovano 22.novembra 2013).
- UN General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, Knjiga 999, dostupno na adresi: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html> (konsultovano 22. novembra 2013).

Naučni članci:

- Dunbar, R. 'Is There a Duty to Legislate for Linguistic Minorities?', st. 181–198 , u *Journal of Law and Society*, Vol. 33, br. 1, 2006.
- Green, M. 'What We Talk About When We Talk About Indicators: Current Approaches to Human Rights Measurement' st. 1062-1097, u *Human Rights Quarterly*, Vol.23, br.4, The Hopkins University Press, 2001.

Priručnici MVO:

- OHCHR, 'Human Rights Indicators. A guide for measuring and evaluation' 2012, dostupno na adresi: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Human_rights_indicators_en.pdf (konsultovani 21. novembra 2013).

- UNDP, 'Indicators for Human Rights Based Approaches to Development in UNDP Programming' 2006, dostupni na adresi: [http://www.undg.org/docs/11652/HRBA-Indicators-\(2006\).pdf](http://www.undg.org/docs/11652/HRBA-Indicators-(2006).pdf) (konsultovano 20. novembra 2013).
- WB, 'Human Rights Indicators in Development' 2010, dostupno na adresi: http://siteresources.worldbank.org/EXTLAWJUSTICE/Resources/HumanRightsWP10_Final.pdf?&resourceurlname=HumanRightsWP10_Final.pdf (konsultovano 20. novembra 2013).

Izveštaji/studije MVO:

- Council of Europe 'Conference: Enhancing the impact of the Framework Convention. Indicators for Assessing the Impact of the Framework Convention for the Protection of National Minorities in its State Parties', 9 – 10. oktobar 2008, dostupno na adresi: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/_6_resources/PDF/IAConf_Report_Bolzano_en_12nov08.pdf (konsultovano 20. novembra 2013).
- Misija OEBS na Kosovu, 'Sprovođenje Zakona o upotrebi jezika od strane kosovskih Opština', jun 2008, dostupan na adresi: <http://www.osce.org/sr/kosovo/32764> (konsultovan 15. novembra 2013).
- Misija OEBS na Kosovu, 'Višejezičko zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi', februar 2012, dostupno na: <http://www.osce.org/sr/kosovo/87706> (konsultovano 12. decembra 2013).
- OEBS-a za Nacionalne Manjine, 'Izveštaj o jezičkim pravima osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u interesnoj oblasti OEBS-a'. Hag: OEBS (Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju) Visoki Komesar za Nacionalne Manjine, 1999 dostupan na adresi: <http://www.osce.org/hcnm/42060> (konsultovan 20. novembra 2013).

Publikacije ECMI:

- ECMI, 'Pokazatelji Nacionalnih Manjina: Pilot Pokazatelji za Sprovođenje Okvirne Konvencije za Zaštitu Nacionalnih Manjina i Evropska Povelja o Regionalnim ili Manjinskim Jezicima', Flensburg, 2013.

Publikacije ECMI Kosovo:

- ECMI Kosovo, 'Jezička Politika na Kosovu. Sprovođenje u vezi sa javnim organima', 2011.
- ECMI Kosovo, 'Praćenje & Ocenjivanje Prava Zajednica i Upotreba Pokazatelja: Izazovi i Mogućnosti', 2013.
- ECMI Kosovo, 'Priručnik za članove KVZ. Pravni Dokumenti i Priručnici za Obuku', 2010.
- ECMI Kosovo, 'Zakonodavni Proces na Kosovu: Priručnik za Političko Učešće Organa Zajednice', 2011.